MŪSŲ GIRIOS

2018 / **12**

STIHL – patikima ir pasaulyje patikrinta partnerystė!

STIHL motoriniai pjūklai atitinka visus tarptautinius standartus: inovatyvios technologijos, pagerintas valdymas, optimalus ergonomiškumas ir mažas svoris. Dėka nuolatinių tyrinėjimų ir tobulinimų mūsų pjūklai gali tenkinti įvairiausius poreikius: dirbant daugybę darbų sode, miško ir kraštovaizdžio priežiūrai.

GINALAS

Oficiali firmos **STIHL** atstovė Lietuvoje –
Mocevičiaus firma „Ginalas“, Esperanto g. 26,
Kazlų Rūda, tel. (8 343) 96 464
www.ginalas.lt, www.stihl-parduotuves.lt

STIHL®

Su Naujais metais!
Būkite sveiki, aktyvūs ir laimingi,
ir būkite su žurnalu „Mūsų girios“!

Skubėkite užsiprenumeruoti žurnalą „Mūsų girios“ 2019 metams, kad jis kiekvieną mėnesį jus pradžiugintų.

Žurnalą galite užsisakyti Lietuvos pašto skyriuose. Žurnalo indeksas – **5057**, indeksas prenumeruojant su nuolaida (studentams, pensininkams ir žmonėms su negalia) – **5058**.

Pageidavimą prenumeruoti žurnalą galite pateikti ir el. paštu **gintaremusugirios@gmail.com**. Gavę jūsų laišką patvirtinsime jūsų užsakymą ir atsiųsime jums sąskaitą prenumeratai apmokėti.

Rašydami elektroninį laišką, prašome, nurodykite:

- prenumeratoriaus vardą ir pavardę (įmonės pavadinimą, kodą),
- prenumeratos laikotarpį (kurių 2019 metų mėnesių žurnalus prenumeruojate, pavyzdžiui, 1 – 12 mėn. arba 1 – 6 mėn.),
- kiek žurnalo vienetų prenumeruojate (vieną ar daugiau),
- leidinio pristatymo adresą.

Žurnalo prenumeratos kaina:

- 12 mėn – 37,20 eur,
  su nuolaida (studentams, pensininkams, žmonėms su negalia) – 24,60 eur;
- 6 mėn. – 18,60 eur,
  su nuolaida (studentams, pensininkams, žmonėms su negalia) – 12,30 eur;
- 1 mėn. – 3,10 eur,
  su nuolaida (studentams, pensininkams, žmonėms su negalia) – 2,05 eur.

4 Kronika

6 Aktualijos

6 Miškų reformos įgyvendinimo metai

8 N. KUPSTAITIS
Pavykęs lietuviškos patirties eksportas į Sakartvelą

10 Miškininkystė

10 A. AUGUSTAITIS
Kompleksiškas klimato ir kitų streso veiksnių poveikis miškų gebai adaptuotis ir švelninti globalios kaitos grėsmes

13 S. KARAZIJA
Energingasis miškų mokslo veteranas

14 B. GRIGALIŪNAITĖ, A. MATELIS, D. BUROKIENĖ
Vienapiestės gudobelės ligų sukėlėjai

16 Lietuvos miškų mažieji turtai

16 J. LABOKAS
Paprastasis lazdynas *(Corylus avellana L.)*

18 Gamtosauga

18 J. BUCHOVSKA, D. DANUSEVIČIUS
Įdomūs medžiai Rambyno regioniniame parke

20 E. ELZBERGIENĖ
Lietuvos 2018 m. medis – Raudonės pilies liepa

22 Privatūs miškai

22 V. TREPĖNAITIS
Metai – jubiliejiniai, bet permainingi ir nelengvi

26 Pažintinės kelionės

26 N. PETROŠIŪTĖ
Laplandijoje niekada nesibaigia Kalėdos

28 Medžioklė

28 L. BALČIAUSKAS
Stambieji plėšrūnai: ar tai kelias į Olimpą?

31 R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, K. ŠIMKEVIČIUS, P. SPUDYS, A. KIBIŠA, G. BRAZAITIS
Dėmėtieji elniai – gyvūnai be statuso Lietuvos miškuose

34 Miškas ir visuomenė

36 Laisvą minutę

37 Išėję negrįžti

38 Šiemet rašėme

MŪSŲ GIRIOS
2018 / 12

Jūrinis erelis. VYTAUTO KNYVOS nuotrauka

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
Ž U R N A L A S
Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058
2018 m. gruodis Nr. 12 (848)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS
Viešoji įstaiga „Mūsų girios“
Kalvarijų g. 125-802
08221 Vilnius
Mob. tel.: 8 687 10616, 8 687 10614
El. paštas:
gintaremusugirios@gmail.com
vaclovasmusugirios@gmail.com
www.musu-girios.lt

Įmonės kodas 125302897
PVM mokėtojo kodas LT 253028917
A/S LT887044060001501044
AB SEB bankas

REDAKCINĖ KOLEGIJA
Edmundas Bartkevičius (pirmininkas),
Marius Aleinikovas,
Marijonas Bernotavičius,
Raimondas Juzikis,
Antanas Kilčauskas,
Andrius Kuliešis,
Eglė Mankevičienė,
Rimantas Prūsaitis,
Edvardas Riepšas,
Albinas Tebėra,
Valdas Vaičiūnas

REDAKCIJA
Direktorė - vyr. redaktorė
Gintarė Janiškienė
Mob. tel. 8 687 10616
El. paštas gintaremusugirios@gmail.com
Atsakingasis redaktorius
Vaclovas Trepėnaitis
Mob. tel. 8 687 10614
El. paštas vaclovasmusugirios@gmail.com
Dizainerė – maketuotoja
Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Spausdino AB „Spauda“
Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius
www.spauda.com
Tiražas 1900 egz.
Kaina 3,10 €
Kaina su nuolaida 2,05 €

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine
Editor–in–chief G. Janiškienė
Kalvarijų g. 125-802, LT-08221 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.
Už reklamos turinį redakcija neatsako.
„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius
ar jų dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką
redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.
Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

Lapkričio 22 d. Tbilisyje vyko **aplinkosauginio ES Dvynių projekto, kuriam vadovavo Lietuva, baigiamoji konferencija** (projektas vyko 18 mėn. – nuo 2017 m. birželio iki š. m. lapkričio). Lietuvos, Vengrijos ir Slovakijos ekspertai pristatė bendro darbo su Sakartvelo kolegomis rezultatus. Aktualiausia šio projekto rekomendacija – kuo greičiau priimti ir pradėti įgyvendinti naujos redakcijos Miškų įstatymą *(plačiau – 8 p.).*

Gruodžio 6 d. Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijoje surengtas kasmetinis floristinių kompozicijų respublikinis konkursas – paroda **„Žiemos puokštė 2018“** bei atvirų durų diena. Renginiuose dalyvavo mokytojai, moksleiviai bei jų tėveliai iš visos Lietuvos. Konkursui pateiktos 145 teminės kompozicijos, jų autoriai atstovavo 52 mokyklas. Iš gamtinių medžiagų sukurtais darbais vėliau buvo pasidalinta su senelių globos namų gyventojais.

Gruodžio 11 d. LR Seimas, pritarus 99 parlamentarams, įteisino Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pataisą, kuriai įsigaliojus nuo 2019 m. sausio 1 d. taikomas ne 21 proc., o **lengvatinis 9 proc. PVM tarifas parduodamoms būstų šildymui malkoms ir medienos produktams.**

Gruodžio 12 d. istorinėje Kauno prezidentūroje vyko iškilmingas ASU Senato posėdis, simboliškai užbaigdamas dabartinį ir pradėdamas naują universiteto gyvavimo etapą. **Nuo sausio 1 d. ASU tampa Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija.** Senato posėdyje UAB „Konekesko Lietuva“ suteiktas ASU Mecenato vardas bei įteikti ASU bendruomenės Garbės nario ženklai universiteto tarybos 4 nariams.

Gruodžio 12 d. Žuvinto gamtinio rezervato Amalvos paliose **atidarytas naujas 121 m ilgio gamtos pažintinis takas.** Jo pradžioje įrengta apžvalgos platforma, nuo kurios atsiveria Amalvos pelkės panorama. Ateityje šis takas turėtų būti vienu iš turistų objektų, nes Amalvos pelkė yra unikalus Sūduvos gamtos kampelis.

Gruodžio 14 d. Valstybinėje miškų tarnyboje surengtame Miško genetinių išteklių, sėklininkystės ir miško atkūrimo ekspertų komisijos posėdyje **aptarti spręstini miško selekcinės sėklininkystės probleminiai klausimai**: naujai įveistų paprastojo uosio ir karpuotojo beržo sėklinių p lantacijų būklė, jų tolesnio laikymo tikslingumas; kankorėžių surinkimas sėklinėse plantacijose nuo aukštų medžių; mokslų darbų miško medžių selekcijos klausimais paraiškų 2019 m. aktualumas ir atranka; miško medžių genų banko veiklos neatidėliotinas tobulinimas.

Gruodžio 18 d. Lietuvos mokslų akademijoje vykusiame LMA prezidiumo posėdyje priimtas nutarimas „Dėl Lietuvos mokslų akademijos Jaunosios akademijos narių patvirtinimo“. Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje 4 metų kadencijai išrinktos LAMMC mokslininkės: **dr. Diana Marčiulynienė** (Miškų institutas) ir **dr. Jurga Miliauskienė** (Sodininkystės ir daržininkystės institutas). LMA Jaunosios akademijos nariais konkurso tvarka renkami mokslininkai, pasiekę reikšmingų mokslo rezultatų ir aktyvūs profesinėje veikloje, įgiję daktaro laipsnį ne daugiau kaip prieš 10 metų ir ne vyresni kaip 40 metų iki rinkimų dienos.

Gruodžio 18 d. Kuršių nerijoje vyko **Koordinacinės tarybos miško sanitarinės apsaugos klausimais išvažiuojamasis posėdis,** kuriame dalyvavo ir Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus, Valstybinių miškų urėdijos Kretingos regioninio padalinio specialistai, atstovai iš Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcijos, Neringos savivaldybės.

Juodkrantės girininkijoje apžiūrėti verpiko vienuolio (*Lymantria monacha*) vikšrų pažeisti pušynai. 2018 m. gegužės-birželio mėn. šių kenkėjų vikšrai nugraužė iki 50–90 proc. paprastosios ir kalninės pušies spyglių, o kai kurie medžių ir daugiau. Aptarta lajų pakartotinio pažeidimo grėsmė 2019 m., židinių plitimo užkardymui reikiamos priemonės, spyglių netekimo pasekmės pušų gyvybingumui. Dalyviai atkreipė dėmesį, kad po nugraužimo pušys atstatė tik nedidelę dalį prarastų spyglių. Tam įtakos turėjo ir praėjusių metų vasarą buvę labai sausringi ir karšti orai.

Išvykoje taip pat apžiūrėti sklypai, kur beržų lapus buvo nugraužę neporinio verpiko (*Lymantria dispar*) vikšrai.

VMT Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vyriausieji specialistai Kęstutis Grigaliūnas ir Tomas Balkus apžvelgė miškų sanitarijos situaciją Lietuvos miškuose pagal svarbiausių miško kenkėjų ir ligų 2018 m. vykdytos stebėsenos duomenis ir pateikė prognozes 2019 m.

VMT Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vedėjas Virgilijus Vasiliauskas pažymėjo, kad buvo pastebėtas ir verpiko vienuolio (*Lymantria monacha*) kenkėjų žymus pagausėjimas VMU Veisiejų regioninio pa-

dalinio Stalų girininkijoje. 2019 m. siūloma šių kenkėjų vikšrus naikinti biologiniu preparatu Foray 76B.

V. Vasiliauskas taip pat informavo apie pušų liemenų kenkėjų plitimo nuo 2015 m. eigą Baltarusijoje, Lenkijoje ir Ukrainoje. 2018 m. užfiksuota viršūnių žievėgraužių (*Ips acuminatus*) židinių vystymosi pradžia ir mūsų šalyje – Kauno, Trakų, Šalčininkų, Varėnos, Vilniaus rajonų pušynuose. Jei šių kenkėjų pažeistų medžių pagausės, teks imtis prevencinių priemonių lokalizuojant jų židinius.

Gruodžio 19 d. ASU vyko LAMMC **doktorantės Sinilgos Černulienės** žemės ūkio mokslų miškotyros mokslo krypties **daktaro disertacijos „Baltažiedės robinijos (*Robinia pseudoacacia* L.) plitimas ir ekologiniai ypatumai Lietuvos sąlygomis“ gynimas** (mokslinis vadovas – dr. Vidas Stakėnas).

Nuo sausio 1 d. pasikeitė Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašas, kuriame įrašytos **tik 566 rūšys.**

VALSTYBINIŲ MIŠKŲ URĖDIJOJE

Gruodžio 4 d. baigėsi VĮ Valstybinių miškų urėdijos skelbtas žaliavinės medienos ir miško kirtimo liekanų aukcionas pusmetinėms pirkimo-pardavimo sutartims sudaryti. Aukcione parduota 99,8 proc. viso pasiūlyto medienos kiekio. **2019 m. I pusmečio žaliavinė mediena parduota 7,8 proc. brangiau, lyginant su 2018 m. II pusmečio vidutine žaliavinės medienos pardavimo kaina.**

Elektroninėje medienos pardavimų sistemoje Valstybinė miškų urėdija pasiūlė įsigyti 678 tūkst. m^3 medienos (597 tūkst. m^3 žaliavinės medienos ir 81 tūkst. m^3 miško kirtimo liekanų) arba 112,6 tūkst. m^3 daugiau negu praėjusiame aukcione pusmetinėms sutartims sudaryti. Aukcionui pateikti 1422 pirkėjų pasiūlymai, iš viso varžėsi 244 medienos pirkėjai. Medienos pirkėjai įsigijo 99,8 proc. pasiūlytos medienos. Vidutinė žaliavinės medienos pardavimo kaina, lyginant su 2018 m. II pusmečio vidutine žaliavinės medienos pardavimo kaina, padidėjo 4,1 Eur/m^3 arba 7,8 proc., o vidutinė miško kirtimo liekanų pardavimo kaina padidėjo1,7 Eur/m^3 arba 10,4 proc. Toks kainos pokytis rodo, kad vyko aktyvi medienos pirkėjų konkurencija.

VMU 26 regioniniai padaliniai toliau vykdys visas anksčiau pasirašytas ilgalaikes sutartis, kurių kaina 2019 m. I pusmečiui bus patikslinta pagal aukcione pusmetinėms sutartims sudaryti susiformavusias atitinkamų sortimentų vidutines svertines kainas.

MIŠKININKAI PADĖJO ŽMONĖMS PAJAUSTI KALĖDŲ NUOTAIKĄ

VACLOVO TREPĖNAIČIO nuotraukos

Šakų dalijimas Vilniuje, Katedros aikštėje

Valstybinių miškų urėdijos regioninių padalinių miškininkai lapkričio 23 d. ir 30 d. girininkijose nemokamai dalino iš kirtaviečių ar būsimų biržių atvežtas eglišakes, kad žmonės nuo žiemos šalčių apsaugotų savo sodybų ir sodų augalus, o artėjant Kalėdų šventėms, gruodžio 20-ąją, visoje Lietuvoje vyko tradicine tapusi gamtosauginė akcija „Parsinešk Kalėdas į savo namus“. Miškininkų darbas ruošiant eglišakes darganoje ir šaltyje turi didelę prasmę – suteikia žmonėms džiaugsmo.

Per patį pietų metą miškininkai atvežė miško lauktuvių į dažniausiai gyventojų lankomas vietas šalies didmiesčiuose, rajonų centruose ir didesniuose miesteliuose. Iš viso tokių vietų buvo apie 120. Pavyzdžiui, sostinėje šiais metais eglių ir pušų šakos buvo dovanojamos net šešiose vietose: tradiciškai Katedros ir Rotušės aikštėse, šalia prekybos centrų „Rimi“ Naujininkuose, Šiaurės miestelyje, Pilaitėje ir Pašilaičiuose. Dosnūs buvo miškininkai ir kai kurių rajonų gyventojams. Anykščių rajone šakos dalintos Anykščiuose bei Kavarsko, Svėdasų, Troškūnų miesteliuose, Pakruojo rajone – Pakruojyje, Klovainių, Linkuvos, Lygumų, Rozalimo, Žeimelio miesteliuose, Jurbarko rajone – Jurbarke, Eržvilko, Girdžių, Raudonės, Smalininkų, Viešvilės miesteliuose.

„Žmonės jau ateina šventiškai nusiteikę ir mums malonu, kad galime prisidėti prie šventinės nuotaikos skleidimo. Ir tuo pačiu išsaugoti jaunas eglutes miške“, – sakė Valstybinių miškų urėdijos Veisiejų regioninio padalinio miško želdinimo ir apsaugos inžinierius Valdas Matulevičius, eglės šakas dovanojęs Lazdijuose.

Šia iniciatyva miškus prižiūrintys specialistai ragina ugdyti atsakingumą – miškuose nekirsti jaunų eglučių, nelaužyti jų šakų bei skatina tausojantį ir ekologišką vartojimą. Pernai buvo išdalinta daugiau nei 100 tūkst. eglišakių. Manoma, kad ne mažiau ir šiemet. Be to, 2018-ųjų kalėdinėje akcijoje miškininkai, dėkodami už idėjos palaikymą, gyventojams dovanojo „SOS vaikų kaimo“ vaikų nupieštus atvirukus su užrašu ,,Šilčiausi apkabinimai miškui ir jums“.

MG inf.

Miškų reformos įgyvendinimo metai

2018-ieji miškų sektoriuje buvo reformos įgyvendinimo metai, sukėlę daug nerimo, atnešę vieniems palankių, o kitiems – skaudžių permainų, pasibaigę netikėtu pokyčius kūrusio aplinkos ministro atleidimu. Metai buvo nelengvi ir dėl ginčų, susijusių su miškų kirtimu ir gamtosauga, medžiokle, su privačių miškų savininkų interesais. Žmonės išėjo į miškus ir į gatves, oponentams skiriami žodžiai darėsi vis aštresni. Atsigręžus atgal, norėtųsi palinkėti visoms pusėms dažniau susėsti prie bendro pasitarimų stalo. Žmonija jau seniai suprato, kad reikia ieškoti ***aurea mediocritas****, t. y. auksinio vidurio sprendimo.*

BNS nuotrauka

Asmeniškai prašau, paskelbkite Punios šilą nekertamu mišku, esame verti turėti daugiau nei 200 hektarų sengirės. Tai bus žingsnis, už kurį padėkos ateities kartos!“ – tokį palinkėjimą paliko buvęs aplinkos ministras Kęstutis Navickas.

Palinkėjo tęsti aplinkosaugos darbus

Premjero Sauliaus Skvernelio 2018 m. gruodžio 3 d. paskelbtas sprendimas iš pareigų atleisti tris Vyriausybės ministrus (ne tik švietimo ir mokslo ministrę Jurgitą Petrauskienę, bet ir aplinkos ministrą Kęstutį Navicką ir kultūros ministrę Lianą Ruokytę-Jonsson) daugeliui buvo netikėtas. Atleidimo priežastys nebuvo aiškiai įvardytos, ministrai buvo išlydėti pagyromis už nuveiktus darbus. Iš aplinkos ministro pareigų atleidžiamas K. Navickas gruodžio 5 d. socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje taip pat prisiminė tai, ką pavyko nuveikti, ir pirmiausiai paminėjo miškų urėdijų reformą.

„Suplanuotos aplinkosauginės priemonės miškuose turėtų būti ir toliau įgyvendinamos, to linkiu savo būsimam įpėdiniui, frakcijai ir Vyriausybei. Asmeniškai prašau, paskelbkite Punios šilą nekertamu mišku, esame verti turėti daugiau nei 200 hektarų sengirės. Tai bus žingsnis, už kurį padėkos ateities kartos!“ – tokį palinkėjimą paliko K. Navickas.

Parengta veikos strategija

Baigiantis 2018-iesiems Valstybinių miškų urėdija pranešė visuomenei apie sėkmingai valdomus reformos iššūkius – apie sklandžiai organizuojamą kasdienę veiklą ir užtikrintai veikiančius pagrindinės įmonės ekonominės veiklos procesus. Praėjusiais metais buvo išgryninta naujosios bendrovės misija, vizija bei vertybės, parengtas veiklos strategijos 2018-2023 m. projektas. Be to, įmonė pasirašė bendradarbiavimo sutartis su Specialiųjų tyrimų tarnyba ir kitomis teisėsaugos institucijomis, sustiprino veiklos kontrolės funkcijas.

Skaidri ir teisinga medienos apskaita, efektyvus medelynų veiklos valdymas, atsakingas ir skaidrus specialiosios technikos pirkimas, skaidrios viešųjų pirkimų procedūros, įmonės turto efektyvus valdymas ir veikloje nenaudojamo turto perdavimas Turto bankui – tokios Valstybinių miškų urėdijos veiklos organizavimo kryptys įvardijamos kaip šių metų svarbiausios.

Žaliavinės medienos pardavė 14 proc. daugiau

Valstybinių miškų urėdija pranešė, kad įmonės veiklos sąnaudos, palyginti su 2017 metais, sumažėjo apie pusę milijono eurų.

„Vykdant įmonės reorganizaciją, kritiškai svarbu yra įsivertinti ir suvaldyti sąnaudas. Valstybinių miškų urėdija, optimizuodama bendrąsias administracines funkcijas bei centralizuotai organizuodama medienos ruošą, 2018 m. išlaikė stabilius išlaidų bei sąnaudų rodiklius, ir netgi sutaupė“, – sakė Valstybinių miškų urėdijos direktorius Marius Pulkauninkas.

Valstybinių miškų urėdija 2017 metais pardavė 3696 tūkst. kub. m. žaliavinės medienos, pardavimo pajamos siekė 150 mln. eurų. Valstybei tais metais buvo sumokėta 22,5 mln. eurų rinkliavų.

VALSTYBINIŲ MIŠKŲ URĖDIJOS archyvo nuotraukos

„Vykdant įmonės reorganizaciją, kritiškai svarbu yra įsivertinti ir suvaldyti sąnaudas“, – pabrėžė Valstybinių miškų urėdijos direktorius Marius Pulkauninkas.

Per 2018 metus, negalutiniais duomenimis, Valstybinių miškų urėdija pardavė apie 3,4 mln. kub. m. žaliavinės medienos, o pardavimo pajamos, lyginant su pernai, augo 14 proc. – iki 176 mln. eurų. Prognozuojama, kad 2018 metais, palyginti su pernai, Valstybinių miškų urėdija rinkliavų nuo žaliavinės medienos pardavimų valstybei sumokės 14 proc. daugiau – 25,6 mln. eurų.

Daugiau kaip 3 tūkst. darbuotojų

2018 m. pradžioje įvyko pirmasis valstybinių miškų sektorių valdančių įmonių reorganizacijos žingsnis: iki tol veikusios 42 atskiros urėdijos ir tuometis Miškotvarkos institutas apjungti į vieną įmonę. Nuo 2019-ųjų įmonėje veikia 26 regioniniai padaliniai. Po sujungimo Valstybinių miškų urėdija tapo viena didžiausių valstybės įmonių Lietuvoje – joje iš viso dirba daugiau kaip 3 tūkst. darbuotojų. Tiesa, į

klausimą, kiek darbuotojų liko, neįskaičiuojant tuomečio Miškotvarkos instituto prijungtų darbuotojų, Valstybinių miškų urėdija atsakymo „Mūsų girių“ redakcijai nepateikė. Neoficialiais duomenimis, darbo neteko apie 600 žmonių.

„Vienas didžiausių šiemet mūsų laukusių iššūkių – rasti vadovus bei specialistus, turinčius profesinių ir vadovavimo kompetencijų, reikiamų organizuojant didelės įmonės darbą. Baigiama formuoti įmonės valdymo komanda, tęsiamos atrankos į miškininkystės, bendrųjų funkcijų administravimo funkcijas“, – komentavo M. Pulkauninkas.

Jo teigimu, didžioji dalis specialistų, dabar dirbančių Valstybinių miškų urėdijoje, išliko tie patys, ypač šalies regionuose. Tarp 26 konkurso būdu naujai išrinktų regioninių padalinių vadovų – tik 2 žmonės, atėję dirbti į Valstybinių miškų urėdiją iš kitų įmonių, o likusių vadovų komanda suformuota iš esamų darbuotojų. Tarp atrinktųjų naujais vadovais tapo 4 anksčiau urėdų pareigas ėję asmenys – jie dabar vadovauja Ignalinos, Radviliškio, Varėnos ir Veisiejų regioniniams padaliniams. Netrukus bus paskelbta atranka Šilutės ir Tauragės regioninių padalinių vadovų pareigoms užimti. Šiuo metu šiems padaliniams vadovauja laikinai paskirti vadovai.

Pasirašė kolektyvinę sutartį

2018-ųjų darbus vainikavo gruodžio 27 d. Valstybinių miškų urėdijos su Jungtine profesinių sąjungų atstovybe pasirašyta kolektyvinė sutartis. Sutarta, kad ji, po patvirtinimo darbuotojų atstovų konferencijoje, galios visiems Valstybinių miškų urėdijos darbuotojams, išskyrus aukščiausius vadovus – direktorių ir jo pavaduotojus. Pasirašyta kolektyvinė sutartis bus registruojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje.

Sutartimi įtvirtinamos kai kurios geresnės darbo sąlygos bei didesnės garantijos darbuotojams nei numatoma šiuo metu galiojančiame Darbo kodekse. Valstybinių miškų urėdija skelbia, kad visos finansinės ir nefinansinės naudos įmonės darbuotojams vertinamos daugiau kaip 1,8 mln. eurų per metus. Vien darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, mokymams ir ugdymui įmonė planuoja apie 300 tūkst. eurų per metus.

Kolektyvinėje sutartyje patikslintos darbo sutarties keitimo bei nutraukimo sąlygos, apmokėjimas už viršvalandžius ir didesnį darbo krūvį, darbuotojų sveikatos ir kritinių ligų atvejų draudimas, mokslo ir studijų atostogos. Sutartyje taip pat susitarta dėl tam tikrais atvejais darbuotojams skiriamų papildomų apmokamų atostogų dienų bei išmokos dėl ypatingų asmeninių įvykių, tokių kaip vaiko gimimo ar artimo šeimos nario netektis.

Pavyzdžiui, apie darbo sutarties nutraukimą darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės darbuotojai bus įspėjami prieš du mėnesius, o jei darbo santykiai tęsiasi trumpiau negu vienerius metus – prieš vieną mėnesį.

Darbuotojams, kurie Valstybinėje miškų urėdijoje dirba ilgiau negu vienerius metus, už mokymosi atostogas, jeigu mokymasis yra susijęs su darbuotojo tiesioginės kvalifikacijos kėlimu, trunkančias iki dešimt darbo dienų per vienerius darbo metus, bus paliekama ne mažiau kaip pusė darbuotojo vidutinio darbo užmokesčio.

Valstybinių miškų urėdijos direktoriaus Marius Pulkauninko ir Jungtinės profesinių sąjungų atstovybės pirmininkės Ingos Ruginienės rankų paspaudimu patvirtinti į kolektyvinę sutartį sudėti susitarimai

Visi įmonės darbuotojai bus draudžiami nelaimingų atsitikimų draudimu, kuris galios 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Valstybinių miškų urėdijos darbuotojams, dirbantiems 5 darbo dienas per savaitę, bus suteikiamos 20 darbo dienų kasmetinės atostogos. Darbuotojams, kurie bus išnaudoję visas priklausančias atostogas, bus suteikiamos papildomos 5 darbo dienų apmokamos atostogos per metus.

Su Jungtine profesinių sąjungų atstovybe suderintos sutarties priede numatytas metinis premijų fondas, skirtas skatinti darbuotojus už ypatingus rezultatus bei darbus. Taip pat sutarta dėl įmonės pelno rezervo darbuotojų kultūriniams, sporto ir ugdymo tikslams, paskirstant Valstybinių miškų urėdijos praėjusių finansinių metų paskirstytiną pelną (nuostolį) Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo nustatyta tvarka.

Jungtinės profesinių sąjungų atstovybės pranešime teigiama, kad derybų dėl jungtinės sutarties procesas vyko gana sudėtingai. Kol pavyko pasiekti susitarimus, kai kurie sutarties punktai buvo kelis kartus perrašomi, ieškant abi šalis tenkinančių formuluočių. Ne visas nuostatas, kurias siūlė Jungtinė atstovybė, derybų metu pavyko įtraukti į kolektyvinę sutartį, net ir tokias, kurios buvo buvusių miškų urėdijų kolektyvinėse sutartyse. Pavyzdžiui, neliko išmokų darbuotojams jubiliejų ir sutuoktuvių proga.

„Dėsime visas pastangas, kad darbuotojai realiai pajaustų valstybinių miškų valdymo reformos metu žadėtą atlyginimų didėjimą“, – pažadėjo Jungtinės profesinių sąjungų atstovybės pirmininkė Inga Ruginienė.

MG inf.

2018 metais, gindami miškus, žmonės aktyviai dalyvavo eitynėse

BNS nuotrauka

Lietuviškos patirties eksportas į Sakartvelą

NERIJUS KUPSTAITIS, ES Dvynių projekto „Tvaraus miškų valdymo stiprinimas Gruzijoje“ vadovas

2018 m. lapkričio 22 d. Tbilisyje vyko baigiamoji Gruzijos (Sakartvelo) miškams skirto Europos Sąjungos finansuojamo Dvynių programos projekto, kuriam vadovavo Lietuva, konferencija. Dalyvavo daug miškų politikos klausimais sprendimus priimančių žmonių – ministrų, ambasadorių, institucijų vadovų, Sakartvelo parlamento narių. Tai buvo puiki proga projekto rezultatus pristatyti tiesiogiai tiems asmenims, nuo kurių sprendimų priklauso, kokia kryptimi pasuks mums draugiškos šalies miškų sektorius.

Sunku susilaikyti nepasigyrus tuo, kad projektas, kuriam vadovavome, aukščiausiu lygiu buvo pripažintas kaip labai sėkmingas ir netgi pavyzdinis, o Sakartvelo miškų sektoriaus vystymui skirtų projektų šioje šalyje vienu metu įgyvendinama bent keletas. Svarbus buvo ne tik Sakartvelo politikų vertinimas, bet ir šios šalies miškininkų pripažinimas – kad 18 mėnesių vykęs bendras darbas jiems buvo naudinga patirtis. Manau, kad ir mūsų ekspertams tai buvo puiki galimybė susipažinti su kitokia, nei mums įprasta, miškų politikos aplinka.

Dvynių projekto „Tvaraus miškų valdymo stiprinimas Gruzijoje“ įgyvendinimui Europos Sąjunga iš viso skyrė 840 tūkst. eurų. Projekte dirbo 25 ekspertai: daugiausia Lietuvos ir Vengrijos specialistų, taip pat du Slovakijos ekspertai. Lietuvos ekspertus delegavo Aplinkos ministerija, Valstybinė miškų tarnyba ir Aplinkos projektų valdymo agentūra. Buvo suburta neįprastai didelė komanda, tačiau šis sprendimas pasiteisino – kiekvieno eksperto unikali patirtis buvo savaip naudinga formuluojant išsamias ir labai konkrečias rekomendacijas.

Projekto tkslas – stiprinti darnaus miškų ūkio vystymą Sakartvele, dirbant trimis kryptimis: pirmoji – miškų sektoriaus teisinės bazės peržiūra, antroji – su miškais susietos institucinės sąrangos tobulinimas ir institucinių gebėjimų stiprinimas, trečioji – miškų informacijos ir stebėsenos bei komunikacijos tobulinimas. Projekto metu įvykdyta apie 100 mūsų ekspertų misijų į Sakartvelą, įvyko trys pažintiniai kolegų vizitai į Lietuvą, dar tiek pat – į Vengriją. Be to, buvo organizuoti įvairūs seminarai, mokymai, kiti renginiai Tbilisyje.

Konferencijos atidaryme dalyvavo tuo metu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro pareigas ėjęs Kęstutis Navickas

Konferencijoje N. Kupstaitis pristato projekto rezultatus

ES DVYNIŲ PROJEKTO nuotraukos

Oficialieji projekto rezultatai – analizės, vertinimai ir rekomendacijos, koncepcijos, įvairios ataskaitos – sugulė į didžiulį kiekį dokumentų, jie parengti anglų kalba, o daugiau kaip 700 lapų išversta ir į kartvelų kalbą. Bet ne lapų kiekyje esmė. Ne mažiau svarbi rezultatų dalis – tiesioginis partnerių bendravimas, kuomet susėdus kartu analizuojama konkreti situacija, ieškoma sprendimo, keičiamasi turima patirtimi ir mokomasi vienas iš kito. Labai dažnai, taip pat ir mūsų projekto metu, toks bendras darbas išsivysto į draugystę, kuri nepasibaigia kartu su projekto pabaiga.

Aiški politinė kryptis ir tvirtas teisinis pagrindas – pirmi žingsniai darnaus miškų ūkio link

Politinė kryptis – link darnaus miškų ūkio įgyvendinimo Sakartvele buvo iškelta dar 2013 metais, kuomet jų parlamentas patvirtino Nacionalinę miškų koncepciją. Tai aukščiausio lygmens politinis įsipareigojimas, kuris neabejotinai yra ilgalaikės miškų politikos užuomazga. Mes galime tik pavydėti kolegoms tokio dokumento, kuriame aukščiausiu politiniu lygiu susitariama dėl darnaus miškų ūkio principų įgyvendinimu paremtos politikos ir nereikia kiekvienu atveju grįžti į diskusiją dėl to, kuris iš darnaus miškų ūkio aspektų (ekonominis, ekologinis ar socialinis) vienu ar kitu atveju svarbesnis. Tiesa, pats koncepcijos įgyvendinimas kiek šlubuoja, ir čia jau nėra ko pavydėti, o geriau pabandyti padėti.

Nacionalinėje miškų koncepcijoje užsibrėžta kryptis – įgyvendinti darnų miškų ūkį – ir tam skirti žingsniai prasideda nuo tinkamo įstatyminio pagrindo sudarymo – naujo Miškų kodekso patvirtinimo. Kai kalbame apie mūsų projekto indėlį į Sakartvelo miškų sektoriaus teisinės bazės tobulinimą, pirmiausia turime omenyje būtent naujos redakcijos Miškų kodekso projekto rengimą, jo viešus svarstymus ir tobulinimą, ką mūsų teisininkai ir miškininkai kartu su kolegomis kartvelais dirbo beveik visus 18 mėnesių. Deja, mūsų projekto vykdymo metu naujasis Miškų kodeksas parlamento dar nepasiekė. Vis dėlto pagrindinė žinia baigiamosios konferencijos metu buvo ta, kad naująjį Miškų kodeksą būtina priimti be tolimesnio delsimo, nes tik taip būtų padėtas tvirtas pagrindas darnaus miškų ūkio įgyvendinimui.

Kalnų miškai Gruzijoje

Ekonomiškai gyvybingos ir socialiai atsakingos miškų įmonės koncepcija

Vertinant ekonominį potencialą, Sakartvelo miškai vis dar labiausiai matomi kaip šaltinis malkinės medienos, kuri nenukirstu mišku beveik už dyką dalinama kaimiškųjų vietovių gyventojams (vykdomi socialiniai miško kirtimai), todėl iš esmės nėra jokios valstybės mastu organizuotai vykdomos miškų ūkio veiklos. Žiūrint iš darnaus miškų ūkio perspektyvų, tai visiškai neracionalus veikimo modelis, kuris ne tik nekuria pridėtinės vertės valstybei, bet ir skatina neteisėtus miško kirtimus, kurių apimtys Sakartvele kelis kartus viršija teisėtais kirtimais paruošiamos medienos kiekį (nekalbant jau apie tokių miško darbų saugą). Sakartvelo miškų ekonominis potencialas nėra didelis, bet jis yra. Visa tai suprasdami ir ieškodami kelių racionalesniam miškų naudojimui, kartu atsižvelgdami ir į padidintą socialinį interesą, mūsų projekto ekspertai, remdamiesi gerąja Europos Sąjungos šalių praktika, parengė valstybinės miškų įmonės koncepciją, pagal kurią per keletą artimiausių metų Sakartvele turėtų būti sukurta centralizuotai veikianti valstybės valdoma įmonė su regioniniais padaliniais darnaus miškų ūkio plėtojimui valstybiniuose Sakartvelo miškuose organizuojant medienos ruošą ir tiekiant į rinką paruoštą apvaliąją medieną. Koncepcijoje pasiūlyta socialinius miško kirtimus pakeisti socialine malkinės medienos programa, pagal kurią miškų įmonė, bendradarbiaudama su savivalda, teiktų paruoštą malkinę medieną kaimo gyventojams už socialinę kainą, kuri būtų reikšmingai žemesnė nei rinkos kaina. Tokiu būdu būtų eliminuoti socialiniai kirtimai, kartu stipriai būtų sumažintos prielaidos neteisėtiems miško kirtimams. Pagal pasiūlytą modelį socialinės malkinės medienos programos kaštai būtų pačios įmonės, kaip socialiai atsakingos valstybės valdomos įmonės, finansinis indėlis į šalies ekonomiką. Kitaip sakant, tai būtų papildoma įmonės grąža valstybei. Beje, panaši programa veikia Vengrijoje, kur socialiai remtini kaimo gyventojai už pusę kainos iš valstybinių miškų įmonių gauna jau paruoštas naudojimui malkas. Programos kaštai – šių įmonių sąskaita, vertinant tai, kaip papildomą socialinį indėlį.

Dabar kolegos kartvelai galvoja, kaip pritaikyti projekto rekomendacijos praktinėje veikloje...

Kvalifikuota ir gerai organizuota valstybinė miškų kontrolė

Lietuvoje mažos neteisėtų miško kirtimų apimtys neturi jokio rimtesnio neigiamo poveikio miško ekosistemoms, o Sakartvele situacija priešinga – šiais kirtimais realiai naikinamos arba išdarkomos miško ekosistemos. Kai neteisėtų kirtimų apimtys kelis kartus viršija teisėtų kirtimų apimtis, šios situacijos suvaldyti be tinkamai veikiančios valstybinės miškų kontrolės praktiškai neįmanoma. Šiuo klausimu mes irgi padirbėjome – parengėme išsamų planą valstybinės miškų kontrolės instituciniam stiprinimui, o kartu ir ilgalaikių mokymų bei kvalifikacijos kėlimo sistemos koncepciją, pirmiausia orientuotą į miškų inspektorių mokymą bei kvalifikacijos kėlimą.

Atskiras dėmesys projekto metu buvo skirtas miškų inventorizacijų svarbai, miškų informacijos ir stebėsenos sistemų sukūrimui, taip pat komunikacijos tobulinimui ir kitiems svarbiems darnaus miškų ūkio elementams. Projekto metu aprėpėme tiek daug sričių ir priteikėme kolegoms tiek koncepcijų ir rekomendacijų, kad jei didesnė jų dalis bus įgyvendinta per artimiausius penkerius metus – Sakartvelo miškai tikrai taps ne vien malkinės medienos šaltiniu, o miškų ūkį drąsiai bus galima vadinti darniu.

Šios publikacijos turinys yra autoriaus atsakomybė ir negali būti laikomas atspindinčiu Europos Sąjungos požiūrį į vykdytą projektą „Tvaraus miškų valdymo stiprinimas Gruzijoje“.

Kompleksiškas klimato ir kitų streso veiksnių poveikis miškų gebai adaptuotis ir švelninti globalios kaitos grėsmes

Prof. dr. ALGIRDAS AUGUSTAITIS, ASU

Lietuvos mokslo tarybos (VMT) finansuojamo projekto FOREstRESS Nr. SIT-3/2015 baigiamieji rezultatai buvo pristatyti lapkričio 15 d. ASU Miškotvarkos ir medienotyros instituto surengtoje mokslinėje konferencijoje, juos pateikė mokslininkų grupė, vadovaujama prof. dr. Algirdo Augustaičio. Pranešimo pradžioje buvo akcentuota, kad atskleisti kompleksiško meteorologinių veiksnių ir kitų abiotinių streso veiksnių poveikį miškų gebai adaptuotis prie besikeičiančios aplinkos ir slopinti šios kaitos neigiamas pasekmes yra pastarojo laikotarpio vienas svarbiausių aplinkosauginių problemų ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Būtent šioms problemas spręsti LMT iniciavo nacionalinę mokslo programą „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ (https://www.lmt.lt/lt/).

Lietuvos mokslo taryba

NACIONALINĖ MOKSLO PROGRAMA | Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas

Valstybinės miškų tarnybos duomenys rodo, kad dabar augančių medžių stiebų tūris Lietuvoje siekia 542,7±7,6 mln. m^3 ir, palyginus su NMI 2002 m. duomenimis, yra padidėjęs 89,3 mln. m^3. Reikšmingiausiai didėjo eglės (+1,1%) ir pušies (+0,8%), o mažėjo uosio (–1,5%), beržo (–1,1%), baltalksnio (–0,6%) ir drebulės (–0,5%) tūrio dalis (Lietuvos miškų statistika, Nacionalinė miškų inventorizacija atrankiniu metodu, 2012–2016. Kaunas: Valstybinė miškų tarnyba, 205 psl. 2017). Įgyvendinto projekto FOREstRESS Nr. SIT-3/2015 rezultatai atskleidė šių miškų pokyčių pagrindines priežastis.

Vykdant projektą, nustatyta daugiau kaip 5000 tiriamų medynų vidutinio medžio augimo į kamieno skersmenį sekų. Tai bendradarbiavimo su Valstybinė miškų tarnybos Nacionalinės miškų inventorizacijos skyriumi (vedėjas, ASU doktorantas Gintaras Kulbokas) rezultatas. Išaiškinta, kad pastaruoju laikotarpiu paprastoji eglė auga iki 2 kartų intensyviau nei kitos medžių rūšys visose amžiaus klasėse. Padidintu produktyvumu pasižymi ir paprastosios pušys, ypač vidutiniame ir vyresniame amžiuje. Jų prieaugį tiesiogiai skatina lapuočių dalis medyne. O lapuočių prieaugis padidėjo tik jauname amžiuje. Vidutiniame ir vyresniame amžiuje šių medžių rūšių prieaugis yra žymiai mažesnis (ypač beržų ir baltalksnių), negu tirtų spygliuočių medžių, ir būtent spygliuočių kiekis medyne papildomai mažina lapuočių prieaugį. Tai doktoranto Mariaus Mikalajūno atrasti dėsningumai.

Retrospektyviai atkūrus tokio pat amžiaus medžių prieaugio intensyvumą prieš 30 metų, išaiškinome, kad iki 50 metų amžiaus eglės dabar auga iki 25 proc., 50–70 metų – iki 20 proc. ir vyresnės negu 70 metų – iki 15 proc. intensyviau negu 1980 metais. Pušų augime nustatyta panaši tendencija: iki 60 metų amžiaus eglės dabar auga iki 30 proc., 60–90 metų – iki 15 proc. ir vyresnės negu 90 metų – virš 10 proc. intensyviau negu 1980 metais.

Kitokie rezultatai gauti lyginant beržų kamienų radialųjį prieaugį. Jei iki 40 metų beržai pastaruoju laikotarpiu auga tik iki 10 proc. intensyviau negu 1980 m., tai 40–60 metų jų prieaugis jau tampa iki 10 proc., o brandžiame amžiuje net virš 30 proc. mažesnis, negu tokio amžiaus beržų prieaugis 1980 metais.

Valandinis, paros laikotarpio ir metinis medžių kamieno metinės rievės formavimasis reikšmingai sąlygotas aplinkos veiksnių, tapo moksliniu pagrindu vertinant medžių prisitaikymo prie dabarties aplinkos sąlygų ir jų gebėjimo slopinti neigiamus globalios kaitos padarinius galimybes ir kuriant adekvačias miškininkavimo priemones, užtikrinančias tvarų miškų vystymąsi. Medžių kamieno perimetro susitraukimą sąlygojo aukšta oro temperatūra, o plėtimąsi – kritulių kiekis ir oro drėgmė. Aukštas atmosferos slėgis šviesiuoju laikotarpiu skatino kamieno perimetro susitraukimą, o tamsiuoju – jo išsiplėtimą, taip pat ir prieaugį.

1 pav. **Pagrindinių medžių rūšių kamienų radialusis prieaugis skirtingo amžiaus medynuose**

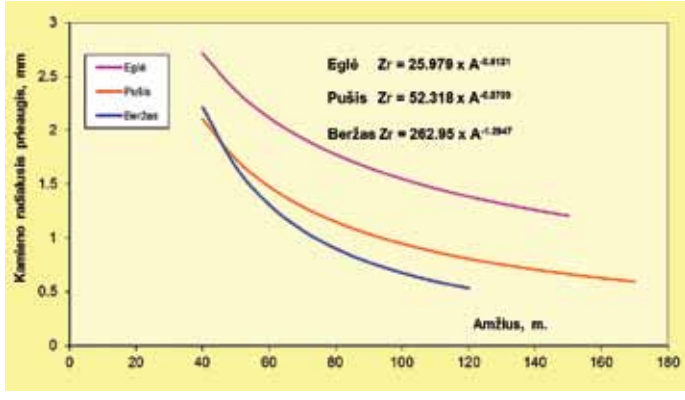

Kadangi fotosintezė vyksta tik šviesiu paros metu, buvo išaiškintas aplinkos veiksnių vėlavimo poveikis, kuris kartais skyrėsi nuo tiriamo veiksnio tiesioginio poveikio. Jei kritulių kiekis turėjo tik teigiamą nuo kelių valandų iki kelių parų vėlavimo poveikį kamieno perimetrui plėstis, tai temperatūros poveikis iš tiesioginio neigiamo po 12 val. vėlavimo tapo teigiamu, stimuliuodamas perimetro plėtimąsi. Tai aktyvios fotosintezės vykusios dieną efektas. Būtent toks temperatūros teigiamas vėlavimo poveikis buvo nustatytas spygliuočių medžių rūšims, pirmiausiai eglėms, kurių prieaugis pastaruoju laikotarpiu reikšmingai viršija kitų medžių rūšių kamienų radialųjį prieaugį. Kylanti oro temperatūra dienos metu neturėjo jokio teigiamo poveikio beržams formuoti metinę rievę nakties valandomis. Tai paaiškina, kodėl pastaruoju laikotarpiu beržų prieaugis Lietuvoje reikšmingai mažėja – kylanti vegetacijos laikotarpio temperatūra neturi teigiamo poveikio beržams augti.

Metinė tirtų medžių rūšių kamieno radialiojo prieaugio analizė parodė, kad reikšmingai didėjanti rugsėjo ir liepos mėnesio vidutinė temperatūra reikšmingai sąlygojo spygliuočių medžių rūšių prieaugio didėjimą. Tik karštis ir sausra birželio mėnesį, kai intensyviausiai formuojama metinė rievė, neigiamai sąlygojo eglių prieaugį, o pušų – tik pelkinėse augavietėse. Nei karpuotasis, nei plaukuotasis beržas dabartiniame brėstančiame ar perbrendusiame amžiuje nebuvo atsparūs karščio ir sausros epizodams. Tik didesni kritulių kiekiai vegetacijos laikotarpiu ar jo pabaigoje sąlygojo intensyvesnį beržų prieaugį ir sausoje, ir pelkinėje augavietėse, o karštis birželio, rugpjūčio ir ypač rugsėjo mėnesiais slopino beržo metinės rievės formavimosi intensyvumą. Būtent dėl kylančios šiais mėnesiais temperatūros ir mažėjančio kritulių kiekio rugpjūčio ir rugsėjo mėnesį, beržų lapų gyvavimo trukmės mažėjimas galėtų būti veiksnys, dėl ko reikšmingai pradeda mažėti ir šių medžių rūšių prieaugis bei prisitaikymo galimybės prie dabarties aplinkos sąlygų, ką patvirtino ir detalūs beržų lapų fotosintezės tyrimo rezultatai.

Prof. dr. Vito Marozo teigimu, beržo lapų fotosintezės intensyvumas buvo didžiausias visu vegetacijos sezono metu, nors intensyviausiai mažėjo sausros ir vegetacijos sezono pabaigos laikotarpiais. Spygliuočių medžių rūšių fotosintezės intensyvumas buvo 2–5 kartus mažesnis negu beržo, jų fotosintezės intensyvumą taip pat mažino sausra. Drėgnuoju laikotarpiu ypač intensyvėjo eglių fotosintezė, taip demonstruojant šios rūšies medžių jautriausias reakcijas į aplinkos kaitą.

Medžio stresui identifikuoti panaudotas chlorofilo fluorescencijos indeksas. Tyrimų metu 2016–2018 m. visų medžių chlorofilo fluorescencijos indeksas (Fv/Fm) buvo gana aukštas (0,764–0,834) ir esminiai nesiskyrė visu vegetacijos sezono metu. Tiriami spygliuočiai nepatyrė gilios sausros stresinių sąlygų, o beržai vegetacijos pabaigoje, kai buvo registruojamos karščio bangos, ypač 2018 m., patyrė stresą. Jų lapuose prasidėjo chlorofilo degradacija, kuri tiesiogiai sąlygoja lapų gyvavimo trukmę, teigė prof. dr. V. Marozas.

Išaiškintos tirtų medžių rūšių reakcijų priežastys glūdi medžių vandens ir medžiagų srautų kaitoje. Tai medžių transpiracija, su kuria glaudžiau siejasi ir medžių vykdoma fotosintezė, ir anglies absorbcija bei bendras medžio prieaugis. Pagal srautų kryptį ir intensyvumą kamiene nustatomas bendras medžio transpiracijos intensyvumas. Tai pirminė ir tiesioginė medžio reakcija į besikeičiančią aplinką, o kartu su momentinio stiebo radialiojo prieaugio, kaip antrinės ir iki 12 val. vėluojančios reakcijos rezultatais, įgalina identifikuoti aplinkos streso veiksnius bei įvertinti medžių prisitaikymo potencialą išgyventi jų poveikį ateityje. Intensyvią sulčių tėkmę kamienu ar medžio transpiraciją dienos metu sąlygojo oro temperatūra, slėgis, saulės spinduliuotė ir vėjo greitis, o ją slopino oro drėgmė ir krituliai, teigė ASU Miškų ir ekologijos fakulteto magistrantė Diana Juonytė ir doktorantas Ainis Pivoras.

Vandens panaudojimo efektyvumas (VPE) taip pat vertinamas kaip viena pagrindinių medžio reakcijų jo prisitaikymo galimybėms prie aplinkos sąlygų vertinti. Beržai efektyviausiai naudojo vandenį augdami grynuose Nb miško augaviečių beržynuose (iki 150 l/dm^3.), kai tuo tarpu mišriuose su spygliuočiais, jų VPE mažėjo iki 250 l/dm^3). Pušys didžiausią prieaugį ir aukščiausią VPE demonstravo augdamos kaimynystėje su beržais taip pat Nb augavietėje (apie 170 l/dm^3). Grynuose pušynuose pušies prieaugis mažėjo, ypač drėgnuose Pc augavietėse, kuriose jų VPE mažėjo, viršydamas 400 l/dm^3. Eglės didžiausią prieaugį pasiekė augdamos grynuose Lc augaviečių eglynuose, kur jų VPE viršydavo 200 l/dm^3. Jų intensyviausią prieaugį sąlygojo didžiausias vandens naudojimas, ypač drėgnuose augavietėse (VPE>250 l/dm^3).

Taigi, nors klimatui šylant augalams atsiranda drėgmės trūkumo pavojus, gauti rezultatai rodo, kad prieinamas didesnis drėgmės kiekis (L, U, P hidrotopas) didina tik eglių prieaugį, didindamas jų vandens panaudojimo efektyvumą.

Derlingoje pelkinėje augavietėje sausringu ir šiltu laikotarpiu beržų kamieno prieaugio sukūrimo efektyvumas mažėja, o pušų ir ypač eglių didėja. Net didesnis prieinamas drėgmės kiekis sausros laikotarpiu reikšmingai sąlygoja mažėjantį beržų prieaugį.

Sulčių tėkmės rezultatai įgalino įvertinti momentinį žiotelių laidumą, kuriuo remiantis nustatytas tikslus ore esančių potencialiai augimą slopinančių junginių (O_3) poveikis. Didžiausią ir reikšmingą įtaką priežemio ozonas turėjo paprastosios eglės tiek valandiniam, tiek paros prieaugiui, bet silpniau sąlygojo pušų ir mažiausiai beržų prieaugį. Tačiau palaipsniui mažėjančios pažemio ozono koncentracijos neturėtų sąlygoti reikšmingesnių neigiamų padarinių miškų būklės ir produktyvumo kaitai ateityje.

Žiotelių laidumo duomenys taip pat įgalina vertinti ir medžių išskiriamų lakių organinių junginių, iš jų susidarančių aerozolių sudėties ir koncentracijų pokyčius. FTMC Fizikos instituto mokslininkai, vadovaujami dr. Vidmanto Ulevičiaus, nustatė, kad biogeniniai lakieji organiniai junginiai (BLOJ) yra vienas iš pagrindinių veiksnių, nulemiančių biogeninių antrinių organinių aerozolinių dalelių (BAOAD) susidarymo procesą miško ekosistemose. BAOAD koncentracija ir cheminė sudėtis yra tiesiogiai susijusi su medžių emituojamų pirminių BLOJ komponentų (tokių kaip terpenai, izoprenai, manitolis, sorbitolis, arabitolis ir alkanai) koncentracijų kaita. Didžiausias organinių medžiagų kiekis (79,8%) BAOAD sudėtyje buvo užregistruotas vasarą, ypač sausrų metu. Vykstant eglių ir pušų kamieno skersmens susitraukimams, stebimi išskirtų biožymenų *m/z* signalų intensyvumo padidėjimai (nuo 2,3 iki 4,7 kartų). O normalaus medžio kamieno augimo į skersmenį metu biožymenų *m/z* signalų intensyvumo pokyčių nepastebima. Todėl padaryta išvada, kad temperatūrinio streso nulemto medžio kamieno skersmens susitraukimas yra lydimas padidėjusia biogeninių lakiųjų organinių junginių, kurie yra BSOA susidarymo pirmtakai, emisija.

Atsižvelgiant į tirtų medžių rūšių augimo intensyvumą ir medžio reakcijas į palankius ir nepalankius aplinkos veiksnius, išaiš-

AUTORIAUS nuotraukos

Kas geriau miške: perbrendęs drebulynas, prisidedantis prie klimato kaitos spartinimo, ar mišrūs jaunuolynai, stabdantys klimato kaitos neigiamas grėsmes?

kinti tokie medžių augimo ypatumai globalios kaitos sąlygomis, kurie sudaro teorines prielaidas tikslinti ateities miškininkavimo rekomendacijas Lietuvoje:

- spygliuočių medžių rūšys atrodo geriau prisitaikiusios prie dabarties aplinkos pokyčių, o trumpi sausrų epizodai ar karščio bangos joms nėra tiek reikšmingi, kad sąlygotų esminį ir neatsikuriantį būklės pablogėjimą ar produktyvumo sumažėjimą. Jų kamienų didesnį radialųjį prieaugį, ypač pušų, tiesiogiai sąlygoja pastarojo laikotarpio aplinkos kaita ir lapuočių medžių rūšių kaimynystė;

- beržams augti pastarojo laikotarpio klimatinės sąlygos yra nepalankios, dėl to jų prieaugis, ypač vyresniame amžiuje, reikšmingai mažėja. Prieaugio mažėjimą taip pat skatina ir spygliuočių medžių rūšių kaimynystė medyne. Drėgmės trūkumas ir karščio bangos vegetacinio laikotarpio pabaigoje sukelia beržams stresą, pasireiškiantį per chlorofilo degradaciją ir lapų gyvavimo trukmės mažėjimą. Dėl šios priežasties dabartiniame brandžiame ir perbrendusiame amžiuje beržai gali tapti nuostolingi dėl reikšmingai sumažėjusio prieaugio bei atsparumo vėjavartoms ar vėjalaužoms. Rezervatiniuose medynuose beržų atkritimas keliskart viršija spygliuočių medžių atkritimą. Jų virtėliai dažni net ir eglynuose.

Gauti rezultatai įgalina inicijuoti diskusiją apie pagrindinių kirtimų amžiaus mažinimą ūkiniuose miškuose augančių eglynų ir beržynų. Intensyvus eglių prieaugis užtikrina ekonomiškai pagrįstus medžių parametrus ankstesniame amžiuje. Tokius medynus auginant toliau atsiranda papildomos grėsmės jiems būti pažeistiems žievėgraužio tipografo ar vėjalaužų, vėjavartų bei sumažėti medienos vertei dėl atsirandančio kamieno centrinio puvinio.

Beržynų augimas VII–IX amžiaus klasėse tampa nuostolingu dėl reikšmingai mažėjančio prieaugio ir medienos branduolio formavimosi, kas mažina taip pat jų ekonominę vertę. Sumažinus medynų pagrindinių kirtimų amžių, diskutuotina pasidarytų ir einamųjų kirtimų būtinybė.

Pastaruoju metu paprastosios pušies medynus įprasta kirsti per 2 atvejus, užtikrinant natūralų ar pagal poreikį dirbtinį pušyno atkūrimą bei paliekant kirtavietėse biologinės įvairovės medžius. Studentų tiriamieji darbai parodė, kad palikta kitam vykmečiui pušis šylant klimatui priaugins papildomai dar 1,5 karto daugiau medienos nei per pirmą šimtmetį. Palikus augti po pirmojo kirtimo atvejo medžius, kurių skerspločių suma neviršija 10 m^2/ha (be žalos atželti ir pomiškiui augti), o likusiame plote per ateinantį 100 m. laikotarpį suformavus iki 1,0 skalsumo pušyną, 1 ha brukninio pušyno būtų galima tikėtis gauti iki 700 m^3 medienos – teigia ASU MEF I kurso magistrantė Inga Juonytė.

Didžiausia problema lieka ne iškirsti, o tinkamai atkurti mišką, taikant natūralų atžėlimą ar atžėlimą su miškininkų pagalba, atsodinant tikslinę medžių rūšį ir užtikrinant medžių rūšinę ir genetinę įvairovę bei aukštą ekosistemų paslaugų, taip pat ir CO_2 absorbcijos lygį. Perbrendusių lapuotynų kaita mišriais spygliuočių-lapuočių jaunuolynais turėtų tapti pirmaeiliu uždaviniu Lietuvos ūkiniuose miškuose. Todėl viena iš esminių užduočių Lietuvos ateities miškininkystei yra miškininkavimo adaptyvumo didinimas: nepakanka viltis, kad dar XIX a. suformuoti miškininkystės principai bei pastarųjų dešimtmečių patirtis, išliks optimalūs ir ateityje, teigė prof. dr. Gintautas Mozgeris. Jo siūlymu, reiktų atsisakyti segregatyvaus požiūrio į miškininkavimą, kuris yra grindžiamas vienodo ūkininkavimo režimo nustatymu didelei miškų grupei. Siūloma vadovautis sisteminiu požiūriu į miško naudojimą dabar ir ateityje, kompleksiškai įvertinant visas miško funkcijas bei nepamirštant, kad esame atsakingi tiek už ekosistemų tvarumą, tiek ir už kuo didesnį miško indėlį į valstybės ir jos piliečių gerovę, kas sudaro atsakingos miškanaudos esmę.

Taip pat siūlytina atsisakyti iš principo politine valia pagrįstų pagrindinių miško kirtimų ir gamtinės brandos amžių bei pereiti prie miškų augimo sąlygas, jų charakteristikas bei funkcinę paskirtį atitinkančių kirtimo apyvartų, užtikrinančių norimo miško teikiamų ekosisteminių paslaugų komplekso tvarumą. Todėl pagrindinių miško kirtimų amžių siūlome parinkti vadovaujantis ne medynų brandomis pagal medienos tūrio prieaugį, bet brandomis pagal piniginių pajamų dydį ar apibendrintą miško teikiamų ekosisteminių paslaugų vertę, kurios automatiškai inkorporuoja tinkamiausios medienos prieaugio optimizavimo veiksnį, teigė prof. dr. G. Mozgeris.

Energingasis miškų mokslo veteranas

Lietuvos mokslų akademijos akademikui emeritui, profesoriui, habilituotam daktarui Leonardui Kairiūkščiui 2018 m. gruodžio 28 d. sukako 90 metų. Šia proga LAMMC Miškų institute buvo surengta mokslinė konferencija. Akad. Leonardas Kairiūkštis priskirtinas prie žymiausių visų laikų Lietuvos miškininkų – mokslininkų, tokių, kaip profesorius Povilas Matulionis.

Pradėjęs nuo miškininkystės studijų (1947–1952 m.), į kurias atėjo, kaip pats ne kartą yra sakęs, vedamas noro susipažinti su kuo platesnio spektro mokslo pasiekimais, L. Kairiūkštis susipažino ir su biologijos, fizikos, chemijos mokslų pradmenimis, kai kuriuos jų dėsnius vėliau bandė taikyti savo moksliniuose tyrimuose.

Pirmuosiuose tyrinėjimuose, kurių rezultatai atsispindi mokslų kandidato disertacijoje, gvildenti tradiciniai miško formavimo – mišrių jaunuolynų ugdymo klausimai, kurie tuo metu dar buvo gana neaiškūs ne tik miškininkams praktikams, bet neturėjo ir aiškaus teorinio pagrindimo. Vėliau gilindamas šios krypties tyrimus J. Kairiūkštis atsakė į ginčijamą tuo metu teorinį klausimą apie miško bendrijų bendro produktyvumo padidinimo galimybes ugdymo kirtimais ir tuo pagrindu sukūrė produktyvių (etaloninių) medynų formavimo principus, kurie sudarė galimybę nustatyti medynų ugdymo normatyvus. Šiuo metu miškuose taikomos darbų technologijos ir esamos ekonominės sąlygos bei ekologiniai reikalavimai neleidžia panaudoti visos biologinės produkcijos, kartais tai ir nėra tikslinga, o šie normatyvai koreguotini, visgi medynų produktyvumo didinimo principas visada juose išliks.

Stebėjimais stacionariuose želdinių tyrimo objektuose nustatytas vadinamas streso efektas, kuris pastebimas susiveriant lajoms, paskatino L. Kairiūkštį suformuluoti hipotezę apie miško susikūrimo pradžią. Brandaus ar pusamžio miško atskyrimo nuo ne miško bendrijų kriterijai buvo žinomi ir anksčiau: miškas yra ten, kur medžių tankumas yra toks, kad jų edifikatorinis vaidmuo sukuria miško aplinką ir suformuoja miškui būdingą bendrijos floristinę sudėtį ir struktūrą, tačiau tiek teoriškai, tiek praktiškai buvo svarbu (svarbu ir šiuo metu) nustatyti, kada susiformuoja naujas miškas bemiškėje erdvėje iš jaunų medelių.

Kita plati L. Kairiūkščio tyrimų kryptis – ekologija. Šioje srityje, spręsdamas įvairius klausimus (ne tik miško ekologijos, bet ir platesnius), profesorius yra palikęs ryškų pėdsaką. Jis ypač pasireiškė kaip geras organizatorius, vadovaudamas įvairioms aplinkosaugos tyrimų programoms, viena jų – dendrochronologinių tyrimų, padedančių išryškinti praėjusių šimtmečių klimato svyravimų dėsningumus.

Aktyvi organizacinė L. Kairiūkščio veikla pasireiškė ir kitose srityse. Jam vadovaujant Lietuvos miškų institutas buvo pasiekęs tokį lygį, kad sprendė daugelį miškų mokslo klausimų ne tik tuometinėje Tarybų Sąjungoje, bet ir pasauliniu lygiu. Pažymėtina jo veikla Lietuvos mokslų akademijos vadovybėje, taip pat ir Austrijoje, Tarptautiniame sisteminės analizės institute Vienoje (1984–1987 m.).

L. Kairiūkštis buvo renkamas kelių mokslų akademijų nariu, už svarų įnašą į Europos miškininkystės mokslą 1992 m. jam suteikta tarptautinė V. L. Pfeilo premija.

Negalima nepaminėti ir L. Kairiūkščio asmeninių savybių, padėjusių jam viso to pasiekti. Išskirtinis yra jo gyvybingumas, energija, komunikabilumas, fenomenali atmintis. Akademiko bendraamžiai, kurių nebe daug ir likę, prisimena jo aktyvią veiklą nuo studijų metų, vadovaujant studentų visuomeniniam ir kultūriniam gyvenimui. Tapęs mokslininku, be atsakingų vadovaujančių pareigų Lietuvos miškų institute, Mokslų akademijoje, jis visada turėjo ir visuomeninių pareigų. Vadovavo Miškų ūkio ir miško pramonės mokslinei techninei draugijai, kuri sovietmečio sąlygomis buvo atsvara uždarytai Miškininkų sąjungai. Net ir būdamas pensijoje vadovauja visuomeninei organizacijai „Consilia academica. Kad Lietuva neišsivaikščiotų“, siekiančiai ypač kilnių tikslų.

MG archyvo nuotrauka

Akademikas diskutuoja su kolegomis Biržų girioje

Pažymėtinas ypač geras jo būdo bruožas – tolerancija. Net po karščiausio ginčo, kai su oponentu lieka skirtingų nuomonių, draugiškai jam spaudžia ranką. Negalima nepaminėti ir tokios jo savybės, kaip fenomenali atmintis. Sunku būtų išvardinti, kiek akademikas prisimena eilėraščių, spausdintų įvairiais laikotarpiais, net prieškario spaudoje, gali deklamuoti atmintinai ištisus „Anykščių šilelio“ posmus Antano Baranausko vartota aukštaičių tarme ir Salomėjos Neries poemas, kitus poezijos kūrinius.

Pavydėtinas jubiliato gyvybingumas. Sulaukęs 90-mečio, jis dažną šeštadienį dar praleidžia medžioklėje.

Linkime jubiliatui ir toliau likti tokiu energingu, gyvybingu ir veikliu.

Prof. Stasys KARAZIJA

Žurnalo „Mūsų girios“ redakcijos kolektyvas prisideda prie nuoširdžių sveikinimų gerb. Leonardui Kairiūkščiui. Easte įkvepiantis pavyzdys ir miškininkų bendruomenei, ir visiems mums.

Gudobelės vaisiai

BANGOS GRIGALIŪNAITĖS nuotraukos

Dėmėtasis vabzdžiasporis ant vaisiaus

Vienapiestės gudobelės ligų

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ. dr. ANTANAS MATELIS, dr. DAIVA BUROKIENĖ, Gamtos tyrimų centro Botanikos institutas

Gudobelės plačiai paplitusios Europoje, išskyrus šiaurines sritis, Šiaurės Afrikoje, Kaukaze, Mažojoje Azijoje, Himalajų kalnuose.

Vienapiestė gudobelė (*Crataegus monogyna*) – iki 2–6 m aukščio erškėtinių (*Rosaceae*) šeimos dygliuotas krūmas ar medis yra dekoratyvus, medingas, vaistinis augalas. Jos dygliai reti, iki 1 cm, bet pasitaiko ir ilgų, lapuotų. Šios gudobelės auga pamiškėse, krūmynuose, šlaituose, parkuose, soduose, naudojamos gyvatvorėms formuoti.

Žydi gegužę. Žiedai balti, apskriti, žiedynas – skėtiška kekė. Vaisiai – raudoni, kiaušiniški obuoliukai iki 12 mm, su vienu kauliuku, prinoksta rugsėjį ir ant medžio gali kaboti visą žiemą. Vaisių minkštimas yra miltingas, saldžiarūgštis, todėl juos noriai lesa iš šiaurės atskridę paukščiai, ypač riešutinės.

Vaistams, kaip ir kitų rūšių gudobelių, vartojami žiedai ir vaisiai. Žiedai skinami gegužę, kol dar visai neišsiskleidę, o prinokę vaisiai – rugsėjį, spalį. Jie turi cukraus, organinių rūgščių, rauginių medžiagų, saponinų, glikozidų, karotino, vitamino C ir kt. Vaisiai naudojami uogienėms, kisieliams. Skaniausi būna po didesnių šalnų. Iš gudobelės vaisių daromi arbatos ir kavos pakaitalai. Kartais gyventojai džiovintų gudobelių vaisių miltų deda ir į duonos tešlą, kad suteiktų ypač malonų prieskonį. Iš žievės ar šaknų išgaunamas raudonos spalvos nuoviras audiniams dažyti.

Dėmėtojo vabzdžiasporio sukeltos dėmės ant lapų

Saprotrofai ant vaisių (padidinta)

Farmakologijos literatūroje rašoma, kad gudobelės preparatai stiprina širdies raumens susitraukimą, gerina kraujo apytaką galvos smegenų ir širdies kraujagyslėse, mažina kraujospūdį bei cholesterolio kiekį kraujyje. Gudobelės preparatai yra netoksiški, juos mažesnėmis dozėmis galima naudoti ilgą laiką. Vaistus iš gudobelės nesunku pasigaminti ir namų sąlygomis.

Gudobelės mediena yra labai tvirta, kieta, todėl gali būti naudojama įvairiems dekoratyviniams dirbiniams gaminti. Bet gudobelių vertė gali žymiai sumažėti, jas pažeidus grybinių ligų sukėlėjams ir kenkėjams.

Plačiausiai paplitusi **lapų dėmėtligė**, kurios sukėlėjas yra dėmėtasis vabzdžiasporis. Dėmės taip išplinta, kad visiškai sumažėja lapų asimiliacija, o vaisiai neišsivysto arba būna labai reti, net pavieniai.

Dėmėtasis vabzdžiasporis – *Diplocarpon mespili* (*Entomosporium mespili*)**.** Birželį lapų viršutinėje pusėje atsiranda daug pilkai rausvų arba violetiškai rudų, vėliau juosvų, įvairaus dydžio netaisyklingų, dažnai susiliejančių dėmelių. Jose po kutikule matomi juodi, blizgantys vasariniai acervuliai, o žieminiai – po epidermiu giliai įsiskverbę į lapo audinius, pseudopiknidiniai. Trūkus lapo kutikulai, iš acervulių išbyra gausybė konidijų. Grybas plinta ko-

Gudobelinės scytropijos voratinkliai ant šakų

Gudobelinės scytropijos vikšrai

sukėlėjai

nidijomis, kurias ant sveikų lapų perneša vėjas. Joms sudygti yra palankiausia didelė santykinė oro drėgmė (apie 90 proc.) bei aukšta temperatūra (25 °C). Ligos veikiami lapai džiūsta, jau rugpjūtį pradeda kristi. Grybas žiemoja nukritusiuose pažeistuose lapuose arba ant jaunų ūglių. Todėl rudenį nukritusius pažeistus lapus būtina sugrėbti ir sudeginti arba kompostuoti.

Lapkričio pabaigoje nesurinktus vaisius ima pulti **saprotrofiniai** *Acremonium, Alternaria, Cladosporium* bei kitų genčių grybai. Vaisiai pajuosta, sudžiūsta, tampa netinkami nei paukščiams nei žmonėms.

Ant lapų *Crataegus monogyna*, *C. sanguinea* retokai aptinkama **gudobelinė miltė** (*Podosphaera clandestina*) ir želdiniuose bei miškuose augantiems šiems augalams žalos nepadaro. Bet ant džiūstančių ar apšalusių gudobelės šakų kartais pastebimas **paprastasis raudonspuogis** (*Nectrai cinnabarina*). Versliniuose soduose ar sodybose, pamiškėse augančias gudobeles būtina stebėti, kad jose neišplistų pavojingiausia erškėtinių šeimos augalų liga – **bakterinė degligė** (*Erwinia amylovora*).

Gudobelėms nemažos žalos gali padaryti gegužę, birželio pradžioje puolanti voratinklinė kandis – **gudobelinė scytropija** (*Scythropia crataegella*). Žydint gudobelėms pradeda skraidyti drugiai, kurie vėliau ant besiformuojančių vaisių padeda kiaušinėlius. Išsiritę vikšreliai įsigraužia į vaisius, kurie sunyksta. Voratinkliais aptraukiamos gudobelių šakos, ima gelsti lapai. Pavasarį bent sodybose, soduose reikėtų gudobelių kamienus nubalinti kalkėmis arba po žydėjimo nupurkšti insekticidais.

Paprastasis lazdynas *(Corylus avellana L.)*

Dr. JUOZAS LABOKAS, Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Ekonominės botanikos laboratorijos vadovas

AUTORIAUS nuotrauka

Žydintis paprastasis lazdynas – vyriški žiedynai

Paprastasis lazdynas – vienanamis, vėjo apdulkinamas beržinių šeimos (*Betulaceae* Gray) daugiastiebis krūmas, užaugantis iki 6–8 (10) m aukščio. Lotyniško rūšies pavadinimo epitetas *avellana* kildinamas iš Italijos miesto Avilla pavadinimo. Tai tipinė lapuočių bei mišrių miškų trako rūšis, kai kur, ypač retesniuose medynuose, sudaranti ištisinius sąžalynus. Paprastasis lazdynas natūraliai paplitęs visoje Europoje, išskyrus Islandiją bei kai kurias Vidužemio jūros salas (Kiprą, Maltą, Balearų salyną). Taip pat auga Šiaurės Afrikoje, Mažojoje Azijoje, Kaukazo regione. XIX a. viduryje aklimatizuotas Šiaurės Amerikoje. Dažniausiai auga vidutinio derlingumo, normalaus drėgnumo, neutralios arba artimos jai reakcijos priemolio dirvožemiuose. Gausiau dera esant geresniam apšvietimui. Po lazdynų krūmais susiformuojantis humusas laikomas vienu iš geriausių.

Lietuvoje gausiausi lazdynynai auga Pietų ir Pietvakarių Lietuvoje, kur 2009 m. aplinkos ministro įsakymu įsteigtas Bestraigiškės paprastojo lazdyno sėklinis (genetinis) sklypas (17,5 ha). Šalies gamtinio geografinio rajonavimo požiūriu geriausios lazdynų augimo sąlygos yra Nemuno vidurupio ir Neries žemupio plynaukštėse, taip pat dalyje Vakarų Aukštaičių plynaukštės.

Nuo senų laikų lazdyno stiebai naudoti įvairioms buitinėms bei ūkio reikmėms. Vėliau pradėta lazdynus auginti kaip dekoratyvinius augalus, išsiskiriančius lapų forma bei spalva, šakų forma, habitusu ir kt. Žinomos tokios formos, kaip karpytalapė (*C. avellana* L. f. *heterophylla* (Loud.) Rehder), suktašakė (*C. avellana* L. f. *contorta* (Bean) Rehder), taip pat auginami raudonlapių bei geltonlapių formų individai.

Bene labiausiai šis augalas vertinamas dėl maistingų riešutų, kurie turtingi riebalų (56–62 proc.), baltymų (14–16 proc.), angliavandenių (14–20 proc.), sukaupia nemažai vitamino E, fenolinių junginių, mineralinių medžiagų bei mikroelementų. Riešutai yra nepakeičiamas maisto šaltinis ir keliolikos rūšių gyvūnams (voverėms, miegapelėms, kėkštams, riešutinėms ir kt.).

Išvesta daugybė veislių, iš kurių paminėtinos: ispaniška „Barcelona“, amerikietiška „Red Majestic“, vokiška „Halls Giant›, lenkiška „Cosford“, latviška „Gavara 5“. Pagrindinės lazdynų augintojos ir produkcijos eksportuotojos yra Turkija, Italija ir kitos Vidužemio jūros bei Kaukazo regiono šalys, taip pat JAV.

Lietuvos miškuose paprastojo lazdyno tyrimai pradėti XX a. 6-jame dešimtmetyje – 1959 m. Pranas Džiaukštas apgynė disertaciją „Lazdyno formos ir miškininkystės pagrindai jo ūkiui organizuoti Lietuvos plačialapiuose miškuose“. XX a. 9-jame dešimtmetyje Babtuose, Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institute dr. E. Lapinskas sukaupė vieną didžiausių šalyje įvairių lazdyno veislių kolekciją (53 pavyzdžiai).

Paprastasis lazdynas yra pripažintas ir kaip vaistinis augalas – įtrauktas į keletą tarptautinių vaistinių augalų žinynų (pvz., *Hänsel, R. et al. (1992–1998). Hagers Handbuch der Pharmazeutischen Praxis. Vol. 1-5.*). Vaistams naudojamos beveik visos augalo dalys: lapai, žievė, žirginiai, riešutai. Lazdyno lapų vandeniniai ekstraktai pasižymi antioksidacinėmis ir antimikrobinėmis savybėmis. Nuriebalintų branduolių bei jų lukštenimo šalutinių produktų (luobelė, kevalas, taurelė) spiritiniai ekstraktai taip pat turi antioksidacinių savybių.

Gamtos tyrimų centro Botanikos institute atliktais kokybinių bei kiekybinių lapų morfometrinių rodiklių tyrimais nustatyta, kad šalyje egzistuoja nemaža paprastojo lazdyno populiacijų biologinė įvairovė, rodanti, jog esame turtingi šio miško vaiskrūmio genetiniais ištekliai. Paprastasis lazdynas labai vertintinas dėl jo ekologinio vaidmens bei sąryšyje su taip vadinamomis ekosistemų paslaugomis. Tai viena atspariausių oro taršai rūšių, gali būti naudojama ir priešvėjinių barjerų formavimui.

Paprastojo lazdyno riešutų formų įvairovė

AUTORIAUS nuotrauka

Moteriški paprastojo lazdyno žiedai

Valtra – patikimas partneris miške

UAB „ROVALTRA“ – Vienintelė Valtra Inc. atstovė Lietuvoje, Kalvarijų g. 125-602, LT-08221, Vilnius
Tel. 8 5 2737000, faks. 8 5 2472085, mob. tel. 8 687 40042, el. paštas info@rovaltra.lt • www.rovaltra.lt

Įdomūs medžiai Rambyno regioniniame parke

Dr. JURATA BUCHOVSKA, prof. dr. DARIUS DANUSEVIČIUS

Ar žymioji Raganų eglė yra tikra?

Rambyno regioniniame parke, už dviejų kilometrų į pietryčius nuo Vilkyškių miestelio, auganti gamtos paminklu paskelbta daugiakamienė Rambyno eglė, daugelio vadinama Raganų egle, 2016 m. ir 2017 m. buvo rinkta Lietuvos metų medžiu. Šių metų pradžioje ji kandidatavo Europos 2018 metų medžio rinkimuose, kur surinko apie 11 tūkst. palaikančių balsų ir užėmė 10 vietą. Jos aukštis siekia 32 m, liemens perimetras – 5 m, kuris 80 cm aukštyje šakojasi į 17 kamienų. Tai vienintelė tokios neįprastos formos paprastoji eglė (*Picea abies* L. Karst.) ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje. Ją būtų galima vadinti retenybe ir gamtos anomalija.

Apie eglės atsiradimą pasakojama keletas legendų, perpintų istoriniais faktais. Įžvelgiama, kad net eglės šakos susipynusios „raganiškai“. Istorijoje minimas XIX a. Vokietijos sodininkų atliktas triukas įspūdingiems daugiastiebiams parkų medžiams sukurti, kai 10–20 medelių stiebai buvo surišami kartu, prieš tai nužievinus jų kamienus susilietimo vietose. Meristeminiai audiniai suauga vienas su kitu ir po 10–20 metų šis medis atrodo kaip daugiastiebis individas, įspūdingas parkų medis. Ši technologija panaši į paprastą skiepimą, kuris plačiai taikomas spygliuočių medžių rūšims, tik vietoje įskiepio meristemiškai aktyviais brazdo audiniais glaudžiami šalia augantys individai. Tai paskatino ASU Miškų ir ekologijos fakulteto genetikus patyrinėti šį keistos ir nebūdingos miškui formos medį ir įsitikinti, ar Raganų eglė nėra sodininkystės triukas. ASU laboratorijoje pagal DNR žymenis buvo ištirtas Raganų eglės kamienų genetinis tapatumas.

Tokiuose tyrimuose naudojami mikrosatelitiniai DNR žymenys, kurie žymi

Raganų eglė Rambyno regioniniame parke

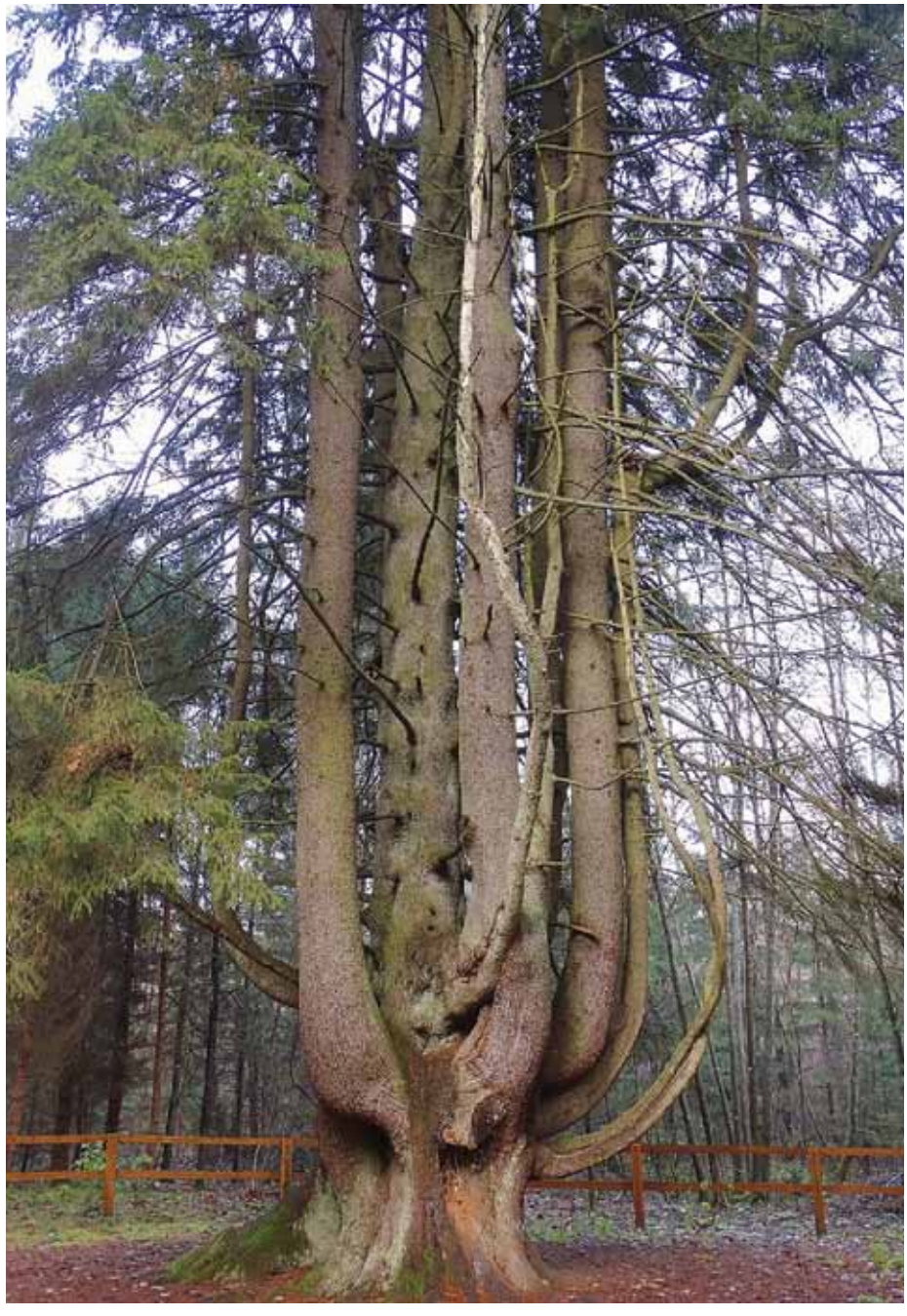

DARIAUS DANUSEVIČIAUS nuotrauka

Daugiastiebių medžių išauginimo metodas, glaudžiat ir surišant kelių medelių meristemiškai aktyvias brazdo dalis.

(pagausina) aukšto polimorfizmo trumpų kartotinių sekų DNR atkarpas (vietas, lokusus) genome. Įprastai kartojasi 2–8 bp ilgio DNR motyvas (pvz., ATA-ATA-ATA, žymimas kaip ATA_3). Toliau trumpoms kartotinėms sekoms apibrėžti naudosime tarptautiniu tapusį trumpinį SSR (angl. *simple sequence repeats*).

Didžiausias mikrosatelitinių žymenų privalumas yra tikslus populiacijų genetinės įvairovės nustatymo metodas, taip pat leidžiantis tiksliai identifikuoti individų genotipus. Patys mikrosatelitų žymenys yra trumpos, unikalių sekų tam tikram SSR lokusui (reiškia daugiau tokių sekų pas konkretų individą nėra) 10–15 bp ilgio dvigrandžiai DNR fragmentai, kurių sekos supa iš abiejų pusių SSR sekų DNR atkarpas.

Genotipų identifikacijos tyrimas pagal branduolio mikrosatelitų DNR tyrimą parodė, kad visuose 10 lokusų visi 12 Raganų eglės stiebų turėjo identiškus alelius. Tai patvirtina, kad visi 12 Raganų eglės stiebų priklauso vienam genotipui (generatyvinės kilmės medžiui), todėl atmesta hipotezė, kad Raganų eglės daugiastiebiškumas yra sodininkystės triukas.

Raganų eglės daugiastiebiškumo priežastys gali būti šios: a) unikalus genotipas (tuomet netoliese ar aplinkiniuose regionuose Lietuvoje turėtų būti daugiau panašių daugiastiebių individų); b) pagrindinis eglės stiebas žuvo pradinėje augimo stadijoje ir apatinės lajos dalies šakos suformavo naujus stiebus (toks atvejis dažnesnis kalnuose, kai dėl vėjalaužų ar sniegolaužų susidaro sąlygos tokiems daugiastiebiams individas formuotis); c) kenkėjų pažeisti terminaliniai viršūninių ūglių pumpurai (šiuo atveju aplinkui ir toliau turėtų būti nemažai tokių daugiakamienių medžių, todėl šis variantas mažiausiai tikėtinas).

Abejotina, kad įtakos turėjo stiebo pažeidimai: tokiam morfotipui susiformuoti reikėtų, kad eglės medelis būtų 10–20 metų amžiaus (jau suformavęs storas šonines žemutines šakas) ir jo pagrindinis stiebas lūžtų netoli pagrindo, kas eglėms retai atsitinka. Labiau tikėtina priežastis – unikalus genotipas. Norint ištirti genetinio unikalumo hipotezę, reikėtų atlikti panašių daugiastiebių eglių paiešką ir pagal DNR žymenis nustatyti jų genetinės diferenciacijos laipsnį. Galima tikimybė, kad tokie morfologiškai išsiskiriantys morfotipai yra savitos genetiškai unikalios populiacijos palikuonys (pvz., kilę iš savitos ledynmetinės prieglobsčio zonos). Taip ištirta daugiakamienė eglė taptų saugotinu genofondu, nacionalinės ir tarptautinės reikšmės objektu.

Tirti vertėtų ir kitus ne mažiau įdomius objektus

Palei kelius augančios medžių alėjos – išskirtinis Mažosios Lietuvos kraštovaizdžio elementas, sukurtas žmonių. Regioninio parko lankytojus gali sudominti senų ąžuolų alėja į kapinaites. Dalis medžių jau išnykę, o likę 37 paprastieji ąžuolai yra apie 120–180 metų, 18–20 m aukščio, liemenų apimtis siekia 3–4 metrus. Pasiekę gamtinę brandą medžiai irgi pradeda džiūti.

Buvusio Šereiklaukio dvaro parke auga įspūdingo dydžio ir formos pavieniai medžiai – liepos, ąžuolai. ASU laboratorijose būtų įdomu ištirti Lietuvos parkų medžių kilmę bei kitus faktus, bylojančius Lietuvos istoriją ir tradicijas.

Pernai sunyko Bubių šešiakamienė eglė

Šiaulių krašto miškuose augusi įdomi šešiakamienė Bubių eglė 1987 m. buvo įteisinta valstybės saugomu botaniniu gamtos paveldo objektu. Deja, 2018 metų rudenį, ne vieną dešimtmetį Kurtuvėnų regioninio parko lankytojus džiuginusi lyros forma išlinkusiais šešiais kamienais, Bubių eglė liko tik su vienu kamienu. Jos nykimas prasidėjo 1999 m., kai praūžęs uraganas „Anatolijus“ nulaužė pirmus du kamienus. Medyje atsivėrus didelei žaizdai suvešėjo medienos puvinys. 2015 m. pavasarį eglė teturėjo tik du kaminus.

Medžiui netekus įspūdingos formos, Kurtuvėnų regioninio parko direkcija pasiūlė išbraukti šią eglę iš valstybės saugomų objektų sąrašo.

Padedant vietos miškininkams, regioninio parko direkcija ieškos naujų išskirtinių matmenų medžių, siekiant juos paskelbti saugomais gamtos paminklais.

Kurtuvėnų regioniniame parke galima rasti dvi penkiakamienes egles, augančias Valatkių ir Galvydiškės miškuose.

Kai kurios eglės stebina ir lajos formų įvairove. Pavyzdžiui, Svilės kraštovaizdžio draustinyje žaliuoja jauna eglė su ilgomis, išsiraičiusiomis lyg gyvatės šakomis. Padubysio botaniniame zoologiniame draustinyje augančios eglės viršūnė panaši į kupolą. Keistai sutankėjusias eglių viršūnes žmonės vadina raganų šluotomis.

Kurtuvėnų regioninio parko direkcijos inf.

Bubių eglė iki 1999 m.

Lietuvos metų medis – Raudonės pilies liepa

Darius Petrulio nuotrauka

Lietuvos arboristikos centro skelbtame 2018 metų Lietuvos medžio konkurse septynkamienė Raudonės pilies liepa surinko 514 balsų ir užėmė pirmąją vietą, ji atstovaus Lietuvai Europos metų medžio konkurse

ELENA ELZBERGIENĖ

Darganotą gruodį vėjas pralėkdamas supurto liepą ir švilpdamas nuskrieja parku. Numetusi lapų apdarą Raudonės liepa atsiskleidžia visų savo septynių kamienų grožiu ir didingumu. Jos amžius tiksliai nežinomas, yra manančių, kad net apie 400 metų. Kamieno apimtis 1,3 metrų aukštyje – apie 182 centimetrai, liepos aukštis – apie 28 metrai. Įspūdingas medis išsiskiria iš kitų šalia augančių mažalapių liepų (Tilia cordata Hill). Tarp dviejų jos kamienų maždaug 3 metrų aukštyje įaugęs metalinis strypas. 2018-aisias Lietuvos metų medžiu išrinkta Raudonės liepa saugo daug paslapčių.

RAUDONĖS BENDRUOMENĖS CENTRO (vadovas – Vytas Urbštas) archyvo nuotraukos

Sofija Vakselytė (1835–1887 m.)

Meilės istorija

1872-ųjų vidurvasaris. Alsi popietė. Prie Raudonės pilies pats liepų žydėjimas. Užburiantis kvapas sklando parke, skverbiasi pro pravertus langus į pilies vidų. Suskamba varpelis, kviečiantis arbatos. Septynkamienė liepa dūzgia tūkstančiais bitučių, nuo žiedų varva saldus nektaras. Po liepa krėslai, stalelis, ant stalelio liepžiedžių arbata. Laimingi jaunavedžiai...

Arbatos gėrimo ceremonija prie Raudonės pilies po liepa

Jose Carlos de Faria e Castro iš tolimosios Portugalijos čia atviliojo aistringa meilė Sofijai Vakselytei. 1872 metais žurnalistas, rašytojas ir politikas vedė savo mylimąją ir galutinai persikėlė gyventi į Raudonę. Popietinė arbata – tai *siesta* Lietuvoje ir prisiminimai apie Madeiros salą, kurioje pora susipažino.

Legenda apie 7 kamienus

Apie įdomius, kitokius nei visi, medžius žmonės visada kūrė legendas. Nežinia, tiesa tai ar ne, bet pasakojama, kad ant Raudonės pilies strypo buvo rišami ir plakami prasikaltę baudžiauninkai. Esą buvo užplakti 7 žmonės, todėl liepa ir „suskilusi“ į 7 kamienus. Legendos lieka legendomis, bet tuo, kad Raudonės liepa girdėjo ir meilės prisipažinimų, ir nuoskaudų, ir išdavysčių – tikėti tikrai verta.

Balsuokite už savo medį

Raudonės liepa atstovaus Lietuvai Europos medžio rinkimuose. Tai konkursas, panašus į „Eurovizją“, todėl labai svarbu, kad ir Lietuvos žmonės aktyviai balsuotų. Balsavimas vyks 2019 metų vasarį.

Pernai Europos medžiu buvo išrinktas Portugalijos pietuose augantis Švilpiko kamštinis ąžuolas. Kažkada iš Raudonės Jose Carlos de Faria e Castro siuntė Lisabonos žurnalui „O progreso“ ir laikraščiui „Novidades“ straipsnius politinėmis, istorinėmis, geografinėmis temomis, o į Raudonę paštu ateidavo portugališka spauda. Prieš pusantro šimto metų Portugaliją ir Lietuvą susiejo meilės ryšys, būtų lemtinga, jeigu greta Europos medžio – Portugalijos ąžuolo stotų Europos medis – Raudonės liepa. Laukite ir ieškokite internete detalesnės informacijos apie būsimą balsavimą ir, žinoma, balsuokite. Daugiau informacijos *www.arboristai.lt.*

Dideliais kiekiais
SUPERKAME BERŽO RĄSTUS
nuo 16 cm skersmens

LIKMERĖ

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete **www.likmere.lt**
telefonu **8 340 60054**, el. paštu **info@likmere.lt**

Viskas dirbantiems ir besiilsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- **IŠKLAUSYSIME**
- **PAKONSULTUOSIME**
- **PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ**
- **OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ**

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

Metai – jubiliejiniai, bet permainingi ir nelengvi

VACLOVAS TREPĖNAITIS

AUTORIAUS ir ŽIVILĖS NAVARDAUSKĖS nuotraukos

Konkurso kuratorius Romualdas Cicėnas pristato šiųmečius prizininkus

Metų iššūkiai

Gruodžio 7 d. sostinės viešbučio „Best Western Vilnius” salėje pradėdamas tradicine tapusią konferenciją „Miškas – žmogui, žmogus – miškui“, Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos valdybos pirmininkas dr. Algis Gaižutis paminėjo svarbiausius įvykius Lietuvos valstybės šimtmečio jubiliejiniais metais.

Balandyje su partneriais ir rėmėjais buvo paminėtas LMSA įsikūrimo ir veiklos 25-metis, rugsėjį pasidžiaugta Popiežiaus vizitu, bet miškuose dirbantiems žmonėms šie metai nebuvo lengvi. Pavasaris prasidėjo staigiu potvyniu, užvilkinusiu miškasodį, vasarą želdinius džiovino karščiai ir sausra, o rugsėjį kilęs protestas dėl plynųjų kirtimų Labanoro girioje privertė Aplinkos ministerijos vadovybę mėnesiui sustabdyti šioje girioje visus kirtimus, be to, ministerijoje buvo sudaryta darbo grupė, pasiūliusi riboti pagrindinius miško kirtimus II grupės miškuose ir drausti plynuosius kirtimus III grupės miškuose. Tai sukėlė didelį nerimą privačių miškų savininkams.

Tolesni įvykiai pasisuko netikėta linkme: šios konferencijos diena buvo paskutinioji aplinkos ministro Kęstučio Navicko darbo diena ministerijoje – jis atstatydintas iš pareigų. Miškų savininkams sužibo viltis – gal kitas ministras nesiims tokių radikalių draudimų saugomų teritorijų miškuose?

Konferencijoje kalbėję LR Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas Andrius Stančikas ir Seimo narys Viktoras Rinkevičius irgi nepritarė tokiam griežtam miškų naudojimo apribojimui saugomose teritorijose ir skubiam draudimų įteisinimui Miškų įstatymo pataisa Seime, jie kvietė diskutuoti su oponentais.

A. Stančiko manymu, mažos miško valdos galėtų būti plačiau naudojamos rekreacijai. Deja, gamtosauginiai draudimai neleidžia savininkui miško žemėje pasistatyti net vasarnamio, nekalbant apie kaimo turizmo plėtrą.

Seimo narys Viktoras Rinkevičius pajuokavo, kad jam būti miške smagiau negu Seime, kur reikia derinti skirtingus politinius interesus, formuoti biudžetą, narplioti sunkiai sprendžiamas problemas. Jo įsitikinimu, miškas turi teikti ir ekonominę naudą valstybei, kad būtų iš ko išlaikyti saugomas teritorijas, kad išliktų darbo vietos miškuose. Anot V. Rinkevičiaus, jau dabar kasmet šalies miškuose per 1 mln. m^3 medienos lieka nepanaudotos ir supūva, o kiek dar prarastume pajamų, jeigu būtų įgyvendintas radikalus žaliųjų siūlymas..?

Miškininkų šeimoje užaugęs, nuo mažens miško darbus matęs Žemės ūkio rūmų vicepirmininkas Algis Baravykas taip pat sakė suprantantis miško savininkų nerimą dėl galimų pasekmių miškuose.

Konkurso nugalėtojų pagerbimas

LMSA veiklos pradžioje dominavo kelis ar keliolika hektarų miško atgavę garbaus amžiaus savininkai, kuriuos reikėjo mokyti miškininkystės abėcėlės, o pastaruoju metu privačiame miškų sektoriuje – daug miškininkystę išmanančių savininkų, daug jaunų žmonių, ir verslo įmonių, todėl keičiasi ir Aplinkos ministerijos su LMSA kasmet organizuojamo konkurso „Pavyzdingai tvarkoma privati miško valda“ laureatai.

Konkurso kuratorius Romualdas Cicėnas pranešė, kad 2018 m. rudenį visuose šalies regionuose buvo apžiūrėta per 60 miško valdų ir atrinkti prizininkai pagal 3 kategorijas: vertintos miško valdos iki 5 ha, didesnės nei 5 ha valdos ir atskirai vertinti įmonių miškai.

Mažų miško valdų (iki 5 ha) savininkų kategorijoje 1 vieta įvertintas Aurelijos Vainės (Panevėžio apskritis), 2 vieta – Mariaus Domarko (Telšių apskritis), 3 vieta – Andriaus Bajorūno (Alytaus apskritis) miškininkavimas. Stambesnių miško valdų (5 ha ir daugiau) kategorijoje 1 vietos prizininku tapo šilališkis Antanas Tarvydas (Klaipėdos apskritis), 2 vietos – Stasys Balčiūnas (Panevėžio apskritis), 3 vietos – Aldona Gluodienė ir Rimantas Gluodas (Tauragės apskritis).

Miško įmonių kategorijoje I vieta skirta UAB „Žemaitijos medis“ (Telšių apskritis), 2 vieta – UAB „Dagmedis“ (Vilniaus apskritis), 3 vieta – UAB „Anmado“ (Telšių apskritis).

Nugalėtojais apskrityse tapo įvairūs savininkai: Alytaus – UAB „Loginta“, Kauno – UAB „Dzūkijos mediena“, Klaipėdos – UAB „IRI Investments Lietuva“, Marijampolės – Dainius Jocius, Panevėžio – Raimundas Nagelė, Šiaulių – Stasys Šalkauskas, Tauragės – Evaldas Kubilius, Telšių – Justinas Stonkus, Utenos – UAB „Kestarolis“, Vilniaus – Vytautas Danius.

Šalies mastu 2018 m. konkurso I vietos nugalėtoja pripažinta Birutė Žindžiūtė-Michelini, kurios 51 ha miško valda yra Raseinių rajone, Dubysos regioniniame parke (skirti 42 balai).

Kiek sutrikusi nuo netikėto viešo pagerbimo, miško savininkė Birutė pasidalijo privačia miškininkavimo patirtimi. Baigusi lituanistikos studijas Vilniaus universitete, tremtinių šeimoje augusi Birutė ištekėjo už italo ir išvyko gyventi į vyro šalį. Dabar įsikūrę Parmos mieste. Stebina jos sutuoktinio mokslininko Guido Michelini ryžtas neapleisti žmonos tėviškės. Anot Birutės, kasmet jiedu atvyksta į Lietuvą ir visą liepos mėnesį įsikuria sodyboje Pakalniškių kaime. Vyras ima į rankas pjūklą ir skuba į Dubysos šlaitus tvarkyti paveldėto šeimos miško. Kadangi čia medynai priskirti II miškų grupei, savininkai kiek išgalėdami kasmet didina rekreacinė miško vertę. Palei upelį miško pakraščiu įrengė taką su suoliukais, pastatė pavėsinę. Prižiūrimi ir miško plotai, įsiterpę tarp dirbamų laukų. Ąžuolais, eglėmis, juodalksniais apsodintos visos aikštelės, susidariusios tarp ariamų plotų ir miško pakraščių, paupio šlaitai. Tam panaudota ES parama, dalis želdinimo darbų atlikta savininkų lėšomis. Į miško valdą veda įrengtas gruntinis kelias su sankasa, pakelės grioviais, pralaidomis. Dėl miško darbų šeimininkai konsultuojasi su Padubysio girininkijos girininku Nerijumi Sutkevičiumi, išvažiuodami į Italiją įgalioja jį prižiūrėti miško valdą.

Konkurso nugalėtojams ir apskričių prizininkams įteikti rėmėjų – Aplinkos ministerijos ir Mocevičiaus firmos „Ginalas“ prizai bei aplinkos ministro ir LMSA vadovo padėkos. Taip pat sumaniai besitvarkantys miško savininkai paskatinti LMSA nominacijomis: „Už ąžuolynų auginimą“ (skirta Daliui Paulavičiui iš Širvintų r.), „Už gimtinės miškų puoselėjimą ir priežiūrą“ (Stasiui Šalkauskui iš Akmenės r.), „Už labai kokybišką įveistą ir prižiūrimą klevyną“ (Vidmantui Rasimui iš Prienų r.), jiems įteiktos padėkos ir Mocevičiaus firmos „Ginalas“ prizai. UAB „Likmerė“ speciali nominacija „Už beržynų ugdymą“ skirta Broniui Vidmantui Žiliukui, Aurelijai Vainei, Gitanai Novikovienei.

Už švietėjišką veiklą ir miško savininkų konsultavimą taip pat paskatinti LMSA padėkomis ir Mocevičiaus firmos „Ginalas“ prizais Valstybinės miškų tarnybos

Konkurso laureatė Birutė Žindžiūtė-Michelini

Stambesnių miško valdų kategorijoje I vieta skirta šilališkiui Antanui Tarvydui

Miškų kontrolės skyriaus teritorinių padalinių pareigūnai: Vidas Gramauskas (Trakų r.), Albinas Rimidis (Šilalės r.), Valdas Stoškevičius (Raseinių r.), Antanas Krušniauskas (Varėnos r.), Sima Paliulienė (Šiaulių r.). Visiems prizininkams įteiktos LMSA valdybos narės, jonaviškės Dovilės Lileikienės medelyne išaugintos vazonuose kalėdinės eglutės bei Pavyzdingo miško savininko 2019 m. kalendoriai. Koncertine programa konferencijos dalyvius pasveikino akordeonistas Andrius Mikša.

Apvalaus stalo diskusija „Racionalus ūkininkavimas – miškų tvaraus naudojimo pagrindas“

Šioje diskusijoje dalyvavo: Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktorius Donatas Dudutis, Valstybinės miškų tarnybos Miškų kontrolės skyriaus vedėjas Gintaras Pušneraitis, Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus pavaduotojas Arūnas Lupeika, LAMMC Miškų instituto direktorius dr. Marius Aleinikovas, ASU Miškotvarkos ir medienotyros instituto direktorius prof. dr. Edmundas Petrauskas, MRU prof. dr. Pranas Mierauskas, Lietuvos miškininkų sąjungos viceprezidentas Kęstutis Šakūnas, sąjūdžio „Už Lietuvos miškus“ valdybos narys, miškininkas Petras Budvytis, Miško darbų rangovų asociacijos valdybos narys Audrius Radvilavičius bei šiųmečio konkurso I vietos laimėtoja miško savininkė Birutė Žindžiūtė-Michelini. Diskusiją moderavo LMSA valdybos pirmininkas dr. Algis Gaižutis.

LAMMC Miškų instituto direktorius dr. Marius Aleinikovas pradėjo diskusiją pasvarstymu: kokie būtų šalies miškai po 20–30 metų ir dar tolimesnėje ateityje, jeigu juose nieko nedarytume? Ar tai tenkintų tuometinę visuomenę?

Mokslininko pastebėjimu, pastaruoju metu dėl darbo ir kitų priežasčių gausėjant didmiesčiuose gyvenančių žmonių, keičiasi jų samprata apie mišką: vis labiau vertinamos miško ekologinės, rekreacinės savybės, antroje vietoje lieka socialinės reikmės, o mažiausiai rūpi miško ekonominė nauda. Taip manančios žmonių grupės buriasi per socialinius tinklus, aktyviai reiškia savo nuostatas net protesto akcijomis, įtakojami ir politiniai sprendimai.

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktorius Donatas Dudutis siūlė miškų ateities temomis daugiau diskutuoti viešai profesionalams miškininkams, autoritetingiems miškų mokslininkams, aiškinant visuomenei apie miškininkavimo ypatumus, miškų visapusišką naudą, miškininkystės tradicijas.

Anot D. Dudučio, turime ir patys nebijoti naujovių – subalansuoto miškininkavimo pavyzdžiu galėtų būti lenkų miškininkų tvarkoma Augustavo giria, kur taikomi neplynieji kirtimai ir išsaugomos gamtos vertybės, biologinė įvairovė.

Buvusios Dubravos EMM urėdijos vadovu dirbusio Kęstučio Šakūno manymu, siūlomas pagrindinių miško kirtimų uždraudimas saugomose teritorijose būtų populistinis sprendimas. Eksperimentinėje mokomojoje miškų urėdijoje jam teko praktiškai derinti beveik visas miško paskirtis. „Be žmogaus įsikišimo senas miškas nebūtų patrauklus, gyvybingas, atsinaujinantis. Netgi pušynas. Kertant nustatyto amžiaus pušynus, galime išauginti tris pušų kartas, kurios teiks ir naudą, ir estetinį grožį, o medžio senatvę gali

norintys pamatyti ir rezervatinėse zonose. To nesuprantančius turime šviesti. Neišvengiama ir lobistinė veikla“, – sakė miškininkas.

Jo mintis papildė sąjūdžio „Už Lietuvos miškus“ valdybos narys, miškininkas Petras Budvytis, taip pat remdamasis savo ilgamete darbo patirtimi Telšių miškų urėdijoje. Buvusio Mostaičių girininko teigimu, daug metų miškų urėdijos pagrindinį dėmesį skyrė ekonominei naudai – miškų kirtimams, nes reikėjo išgyventi iš tokiu būdu uždirbamų lėšų. Pradėjus valstybiniuose miškuose diegti visuotinį sertifikavimą, įsteigus kertines miško buveines, girininkai daugiau dėmesio ėmė skirti gamtosaugai, o gamtoje irgi vyksta pokyčiai. Pavyzdžiui, paupyje bebrai nugraužė medį, kuriame perėjo juodasis gandras. Miškininkai sunerimo: kas bus, juk bebrus už padarytą žalą nenubausi..? Bet problema išsisprendė savaime – retas paukštis susisuko lizdą kitame tinkamame medyje.

P. Budvyčio pastebėjimu, kartais visuomenę pagrįstai piktina kai kurie miškininkų neapgalvoti darbai. Pavyzdžiui, vienoje priemiestinėje sostinės girininkijoje vasarą mišką plynai guldė medkirtės. Socialiniai tinklai mirgėjo ,,barbariškomis“ nuotraukomis. „Ar nebuvo galima rasti kito labiau tinkamo šiai vietovei kirtimo būdo ir laiko? Kodėl pušynuos nekertame siauromis, 50 m pločio biržėmis? Nelankstumas atsigręžia prie mus“, – sakė pašnekovas.

ASU Miškotvarkos ir medienotyros instituto direktorius prof. dr. Edmundas Petrauskas priminė, kad ne tik Lietuvoje kyla nesusikalbėjimo su visuomene dėl miškininkavimo ir gamtosaugos. Dar XIX a. Vokietijos visuomenei buvo nepatrauklūs plynieji kirtimai ir reaguodami miškininkai suformavo nepertraukiamo miško naudojimo principus, pavadintus „Dauervaldo“ teorija. Ją įgyvendinti Vokietijoje buvo palankios gamtinės sąlygos.

XX a. septintame dešimtmetyje panašius medynų naudojimo ir atkūrimo principus bandyta diegti ir Lietuvoje, bet jie neprigijo. Matome, kad ši primiršta teorija turi dar radikalesnių sekėjų dabar.

Dėl Labanoro girioje rudenį matytų medkirčių mašinų kritikos strėlės buvo leistos ir į rangovų pusę. Miško darbų rangovų asociacijos valdybos narys Audrius Radvilavičius pažymėjo, kad trūkstant pjūklininkų Lietuvos miškuose mechanizuotai kertama apie 50 proc. biržių. Neišvengiamai kirtimo mašinomis daugės tiek valstybiniame, tiek privačiame miškų sektoriuje. Nebent būtų atsisakyta išvis medžiapjūtės.

Konferencijos dalyviai

Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus pavaduotojo Arūno Lupeikos teigimu, kasmet miško darbuose žūsta po kelis žmones, dešimtys patiria traumas, ypač pavieniui dirbdami privačiuose miškuose, tad smerkti kirtimo mašinomis neturėtume – jis saugesnis, našesnis, tausoja žmonių sveikatą.

Diskusijoje klausta, ar oficialioje statistikoje pateikiamas saugomų teritorijų plotas Lietuvoje atitinka tikrovę, kai realiai į įvairias apsaugos zonas pateko ir nemaži miškų plotai, išskirtos kertinės miško buveinės, paukščių perimvietės, kur ribojama ūkinė veikla.

Aplinkosaugininkas prof. dr. Pranas Mierauskas pripažino, kad steigiant saugomas teritorijas buvo padaryta skubotų sprendimų ir klaidų. Neįsigilinus daug kur į saugomas teritorijas patekę nemaži valstybinių ir privačių miškų plotai nėra vertingi gamtosauginiu požiūriu, bet jiems taikomi bendri sugriežtintos apsaugos reikalavimai. Didėjant privačių miškų savininkų ir kitų miškų valdytojų nepasitenkinimui, 2015 m. buvo parengti tokių apsaugos zonų peržiūros kriterijai, bet iki šiol jie nepatvirtinti, todėl vadovaujamasi anksčiau nustatytais draudimais, o inicijuoti naują „reviziją“ gamtosaugoje, kuri gali virsti skandalu, nesiryžta net politikai Seime, juo labiau prieš rinkimus.

A. Gaižutis moderuoja diskusiją

VIKŠRAI MEDKIRTĖMS IR MEDVĖŽĖMS Olofsfors

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. +370 670 24481, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

Matavimo prietaisai

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

- Elektroninės žerglės Masser, Codimex
- Žerglės Masser, Codimex, Haglof, BAHCO
- Busolės SUUNTO, SILVA
- Aukštimačiai NIKON, SUUNTO, HAGLOF, SILVA
- Tolimačiai NIKON, Walther, Haglof
- GPS Garmin, Trimble
- Amžiaus grąžtai Haglof
- Liniuotės, matavimo juostos
- Relaskopai ir kiti matavimo prietaisai

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

AXER giljotinos

AXER 650

AXER 560K

AXER 540L

AXER 330L

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

Medvežė KINETIC 8X8

- KINETIC 8X8 – tai tikras draugas jūsų miškui
- Itin geri atsiliepimai Skandinavijos rinkoje
- Pravažumui užtenka iki 2 metrų tarpo tarp medžių
- Nedidelis svoris, saugojantis miško paklotę
- Galimybė dirbti net pačiomis prasčiausiomis oro sąlygomis
- 8x8 mechaninė važiuoklė
- Patogus ir paprastas transportavimas
- Idealiai tinka darbams jaunuolynuose, retinimo, sanitariniuose kirtimuose ar nedidelėse pagrindinio naudojimo birželse, kai sunku "prisikviesti" didelę techniką.
- Kviečiame išbandyti.

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

www.pixabay.com nuotraukos

Kalėdų senelio karalijoje

Laplandijoje niekada nesibaigia Kalėdos

NIJOLĖ PETROŠIŪTĖ

Už poliarinio rato esanti Laplandija užima trečdalį Suomijos teritorijos, o jos sostinė Rovaniemi, turinti 55 tūkst. gyventojų, vadinama vartais į Laplandiją. Patys suomiai ją vadina aštuntuoju pasaulio stebuklu. Pirmasis sniegas čia iškrinta spalio mėnesį ir netirpsta 183 paras. Sakoma, kad taip būna kasmet vis tuo pačiu metu, lyg būtų gamtos atmatuota.

Kalėdų pasaka

Mes Laplandiją žinome kaip Kalėdų senelio karalystę. Čia jis turi kaimą su daugybe parduotuvėlių, užkandinių, kavinukių. Maždaug už poros kilometrų yra Kalėdų senelio rezidencija, įrengta požeminiame urve. Vietiniai gyventojai rimtai ar juokais sako, kad taip pasiruošta klimato atšilimo anomalijoms. Nupėdinęs apie 200 metrų tuneliu, atsiduri didžiulėje salėje, vadinamoje Kalėdų senelio parku. Čia zuja šimtai nykštukų, šiaurinių elnių ir visokiausių kitokių miško, tundros gyvūnų, su kuriais gražiai bendrauja ir atvykstančius svečius pasitinka pats Kalėdų senelis. Žinoma, ne už dyką jie tokie paslaugūs ir malonūs. Kalėdų senelis net savo barzdą vaikams leidžia pakedenti, bet prieš tai tėveliai turi susimokėti.

Nuo salės atsišakoja tuneliai į kitas erdves. Takelis veda į paslaptingą olą, kurioje sukamas pritrenkiančiais vaizdo ir garso efektais prisodrintas filmukas apie Kalėdų stebuklus. Čia veikia kepykla, nykštukų dirbtuvė, ledo baras, yra ir keturių metų laikų pasakos traukinys, galerija su nuostabiomis ledo skulptūromis, atspindinčiomis Suomijos gamtą ir kultūrą. O paskui iš visų pašalių ima lįsti elfai, pabyra ant galvų sniegas...

Bet ir tai dar ne viskas. Tuo metu, kai net už poliarinio rato atkeliauja vasara, kai apie Kalėdas dar niekas begalvoja, Kalėdų senelis išsikrausto į dar vieną kaimą, kuris, išvertus į lietuvių kalbą, reiškia „Ausies kalnas“. Jis tai daro tam, kad išgirstų visų žmonių prašymus. Šiame kaime taip pat pilna mažų namukų, yra mokykla, parduotuvė, dirbtuvė, paštas. Pagrindiniai gyventojai – nykštukai, gyvenantys tik Kalėdų rūpesčiais, nes darbų tiek daug, kad kasdien netriūsdamas iki Kalėdų nesuspėsi. Taigi, Rovaniemi mieste yra dvi Kalėdų senelio būstinės: senoji ir naujoji (Kalėdų parkas).

Kalėdų senelis viršvalandžių nedirba

Kalėdų senelio gimtinė yra Joulupukio kaimas, įsikūręs tiesiai ant poliarinio rato. Žengei žingsnį – ir jau gali pasigirti, kad peržengei poliarinį ratą. Kalėdų senelį Laplandijoje galima lankyti išti-

Keliais keliauja ir elnių bandos

AUTORĖS nuotrauka

Laplandijos kraštovaizdis

sus metus, bet viršvalandžių jis nedirba. Sakoma, kad per metus Kalėdų senelį aplanko apie pusę milijono vaikų ir suaugusiųjų iš viso pasaulio. Beje, galiu patikinti, kad tikrai čia yra Kalėdų senelio paštas, iš kurio suplaukia vaikų laiškai iš viso pasaulio. Žinoma, jei tėveliai tikrai tą laišką įmeta į pašto dėžutę. Iš šio pašto galima išsiųsti atvirlaiškį namo ar draugams su paties Kalėdų senelio antspaudu.

Suomiai pyksta, kad jų Kalėdų senelį pravardžiuoja visokiais vardais (Santa Klausu ar kitaip). Tikrasis jo vardas esąs Joulupukki. Suomiškas žodis *joulu* reiškia Kalėdas, o *pukki* – „ožys“. Bet vaikams geriau šito nesakyti...

Ledo pilyje

Ne taip toli nuo Rovaniemi miesto yra Kemi, kur savo gebėjimus ledo skulptūrose įkūnija talentingiausi sniego skulptoriai. Laplandijoje juokaujama, kad nėra to, ko lapis nesukurtų iš sniego. Ir to ryškiausias pavyzdys yra sniego pilis, kuri kasmet iš naujo atstatoma. Statybos procesas iš esmės niekada nenutrūksta. Tai ne šiaip sau pilis su nuostabiais šviesos efektais. Tai ir restoranas, ir viešbutis, ir koplyčia...

Ar vien tik auksas valdo mus?

Turistus Laplandija vilioja ir aukso bei ametisto kasyklomis, tad pirmiausiai stabtelime Oulu, kur yra vienintelė Europoje veikianti ametisto kasykla. Tai ir viena iš nedaugelio brangakmenių kasyklų, priimanti lankytojus ir nukelianti juos į tolimą senovę, kai buvo atrastas ametistas. Kiekvienam čia atvykusiam įdomu sužinoti apie mistines ametisto galias – kaip jis gali žmogų nuo daug blogybių apsaugoti, bet dar svarbiau – kad kiekvienam čia užsukusiam leidžiama susirasti ir išsikasti ametisto gabalėlį.

Tęsdami kelionę Lamenjokio ir Ivalojokio upių pakrantėmis, kurios iki šiol traukia aukso ieškotojus iš viso pasaulio, atvykome į Tankavaro kaimelį, esantį maždaug už 1300 km į šiaurę nuo Helsinkio. Nors kaimelis jau virtęs muziejumi, sakoma, kad vietiniai lapiai dar ir dabar čia geba surasti aukso. Beveik prieš 140 metų prie Ivalo upės rasta pirmoji aukso kruopelė plačiai išgarsino Tankavaro vietovę.

Suomiai čia daug dešimtmečių organizuoja aukso ieškotojų varžybas, į jas suplūsta, sako, tūkstančiai žmonių. Paieškoti aukso suteikiama galimybė ir turistams: susimokėk 35 eurus ir pirmyn į laimę. Aukso ieškotojų varžybos vyksta taip: nusipirkusieji bilietą gauna 120 cm pločio, 160 cm ilgio ir 30 cm gylio žemės plotelį, kurio numerį reikia išsitraukti burtų keliu. Šiame plotelyje yra paslėptų aukso kruopelyčių. Kiekvienas varžybų dalyvis gauna sietą ir juo semia smėlį su vandeniu tol, kol sužvejoja paslėptą auksą. Viską filmuoja teisėjų kameros, o nugalėtoju tampa tas, kuris greičiausiai randa aukso. Ką radai, tas tavo, netgi gražiai į stiklo indelį būna įdėta. Net kažkaip užsimiršti, kad pats už viską keleriopai susimokėjai. Tik ne visiems tokia laimė nusišypso. Mes nieko neišplovėme, tik permirkome lyg varlės parugėj. Visą kelionę buvęs gražus oras Tankavaroje netikėtai praplyšo baisia liūtimi. Tad ne iki aukso mums buvo.

Apžiūrint aukso ieškotojų namelius, tapusius kaimelio – muziejaus eksponatais, sunku buvo įsivaizduoti, kodėl dėl blizgančio metalo gabalėlio žmonės, atvykę net iš tolimų kraštų, patys rinkosi vergų dalią amžino įšalo žemėje. Jie čia ne tik su atšiauria gamta grūmėsi, bet ir vienas kitą galabijo... Suomis gidas, šelmiškai šypsodamasis, mums sakė: „Reikia aukso turėti, kad galėtum tai suprasti...“ Gal ir gerai, kad mes jo neturime.

Gėdingos kalbos paženklinti

Lapių palapinėje prie ugniakuro mus pasitiko dvi dainuojančios moterys, vilkinčios nacionaliniais rūbais. Supratome, kad tai yra surežisuota ir skirta tik turistams, tačiau vis tiek buvo įdomu stebėti. Lapių rūbai mums pasirodė labai nedailūs, lyg būtų prasto *kriaučiaus* suraukti, bet gidas čia pat mus sugėdino: „Pamėginkite įsivaizduoti moterį tundroje su aukštakulniais ir dar uodegą kraipančią. Ar atkreipėte dėmesį, kad jos savo kalba dainuoja?“ Kalban apie kalbą, turime panašumų su suomiais: jeigu lietuviai šimtmečiais buvo lenkinami, rusinami, tai suomiai buvo švedinami. Dar prieš 100 metų suomių inteligentai kalbėjo „aukštesniąja“ laikyta švedų kalba. Jie net pagalvoti nedrįso, kad suomių kalba gali būti tinkama kultūringoje aplinkoje, o ką jau kalbėti apie Užpoliarės lapių genčių dialektus. Netgi himną suomiams parašė švedas. Juo tapo švedų poeto Johano Liudviko Runebergo eilėraštis „Mūsų kraštas“, kurį pirmąkart Helsinkyje sugiedojo studentai 1848 m. gegužės 13 dieną.

ŽODIS SKAITYTOJUI

„Delfi.lt“ portale žurnalistas Tomas Janonis 2018 m. lapkričio 28 d. *išpreparavo* vieną medžiotojų klubą. Straipsnyje „Pats įtakingiausias ir uždariausias medžiotojų klubas: čia, o ne ministerijoje sprendžiami svarbiausi valstybės reikalai“ pateikta informacija mažiau žinantiems apie medžioklę skaitytojams gali sudaryti iškreiptą Lietuvos medžiotojų bendruomenės vaizdą.

Europos Sąjungos ir jai artimose valstybėse yra daugiau nei 7 mln. medžiotojų. Gausiausia yra Prancūzijos medžiotojų bendruomenė – 1,3 mln. narių.

Lietuvos medžiotojų bendruomenė – tik mažytė Europos medžiotojų dalis. Turime apie 30000 medžiotojų. Dauguma jų susibūrę į kolektyvus – klubus ar būrelius. Tokių kolektyvų yra per 900. Didžioji jų dalis turi kelių dešimtmečių tradicijų istoriją.

Daugelyje Europos kraštų istoriškai susiklostė, kad medžioklė buvo tik dalies socialinių visuomenės sluoksnių tradicija.

Lietuvos medžiotojų bendruomenė ypatinga tuo, kad ją sudaro visų socialinių visuomenės grupių atstovai.

Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija 2017 m. atliko anketinę narių apklausą, kurioje dalyvavo 19000 medžiotojų iš 566 klubų ar būrelių. Apklausos rezultatai pavaizduoti pridedamame grafike.

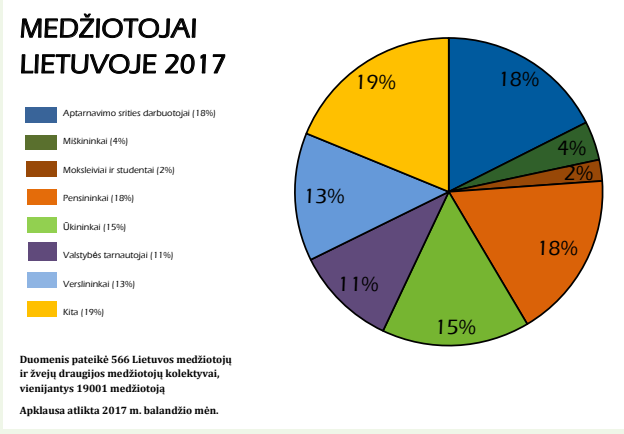

Atskirai norėčiau replikuoti minėtame straipsnyje pateiktoms dabar jau aplinkos eksministro Kęstučio Navicko mintims.

Cituoju: „Į ką svarbu atkreipti dėmesį, tai kas su kuo medžioja ir to nebus galima padaryti, kol nebus įvestas elektroninis medžiotojų lapas. Aplinkos ministerija jau vykdė konsultacijas dėl tokio lapo sukūrimo, bet derybos buvo nevaisingos. Paslaugų teikėjams pasirodė per maža veikla. ... Matote, aš nesu matęs jokios medžioklės net iš arti, man sunku vertinti, kas jose vyksta, tačiau žinau iš STT pareigūnų, jie šią veiklą vertina kaip rizikingą.“

Medžiojančių politikų, valdininkų, verslininkų, daktarų procentas, palyginti su visų kitų profesijų atstovais, Lietuvoje yra niekingai menkas. Klausimas: ką veikia įtakingi nemedžiojantys veikėjai?

Mano galva, atskingos valstybės institucijos turėtų gerokai praplėsti rizikingų veiklų ir jų vietų sąrašą. Pirmiausia siūlyčiau atkreipti dėmesį į krepšinį ir didžiųjų arenų VIP ložes, tenisą ir teniso kortus, golfą ir golfo laukus, kaimo turizmą ir nuošalias turizmo sodybas, viešąjį maitinimą ir visas jo įstaigas 200 metrų spinduliu aplink valstybės institucijų rezidencijas. Sąrašą galima plėsti, bet dviračio išradinėti nereikia.

Britų klasikas Džordžas Orvelas XX a. viduryje parašė dvi instrukcijas, kaip užtikrinti tokį viešumą ir skaidrumą. Šių instrukcijų pavadinimai: *Gyvulių ūkis* ir *1984-ieji*. Nuoširdžiai rekomenduoju perskaityti. Ne tik atsakingiems pareigūnams, bet ir Lietuvos ateičiai – jaunimui. O senjorams nekenktų pasikartoti.

Eugenijus TIJUŠAS

P. S.
Sveiki sulaukę 1984-ųjų, atsiprašau 2019-ųjų metų.

Stambieji

Stambūs plėšrūnai Europoje nebenyksta

Mums visiškai suprantama, kad Vokietijoje vienas aktualiausių – vilkų klausimas. Po 150 metų pertraukos į Žemutinę Saksoniją 2008 m. atmigravus pirmiesiems vilkams, 2017 m. čia buvo 14 besiveisiančių šeimų, dvi teritorinės poros ir vienas pavieniui besilaikantis vilkas.

„Ar mes atsiklausėme vilkų sutikimo būti valdomiems“, – retoriškai buvo pavadintas Guillaume Chapron pranešimas. Būtent šis autorius žurnale „Science“ visam pasauliui pasakė, kad stambūs plėšrūnai Europoje nebenyksta, tačiau Lietuvoje, panašu, šio straipsnio aplinkosauginė biurokratija neskaitė arba nesuprato.

„Tai klasių karas ir nieko daugiau“ – taip apibūdina pokyčius žvėrių medžioklės reguliavime Škotijoje medžioklės plotų prižiūrėtojai. Turbūt panašiai galima apibūdinti ir stambiųjų plėšrūnų populiacijų reguliavimo problemas. Ne veltui egzistuoja ES žmonių ir stambiųjų plėšrūnų sambūvio sugyvenimo platforma *(EU Platform on Coexistence between People and Large Carnivores)*, kuri pripažįsta, kad vilkų, lūšių, rudųjų lokių ir ernių įstatyminė apsauga kelia konfliktų žmogaus veik-

plėšrūnai: ar tai kelias į Olimpą?

Dr. LINAS BALČIAUSKAS, Gamtos tyrimų centras

Pirmą kartą Europoje, nedideliame Vokietijos miestelyje Goslare, 2018 metais buvo surengta tarptautinė konferencija, skirta žmogaus ir laukinės gamtos santykių klausimams (angl. Human dimensions) aptarti. Tai buvo gera proga įvertinti, kas svarbu europiečiams. Konferencijoje „Pathways 2018“ perskaityta 250 pranešimų, kurių trečdalis buvo skirti bendroms laukinės gyvūnijos valdymo, apsaugos ir konfliktų sprendimo problemoms nagrinėti, o 82 pranešimai – stambiųjų plėšrūnų problemų analizei, likusieji – kitiems klausimams.

loje (žemės ūkio, medžioklės ir rekreacijos), ir kad šie konfliktai turi būti sprendžiami. Tai ypač aktualu tose vietose, kur plėšrūnų skaičius padidėjo neseniai.

Skandinavai kasmet reguliuoja populiacijų skaičių

Skandinavijos šalyse stambiųjų plėšrūnų apsaugos politika yra kitokia, negu Lietuvoje. Skandinavai vilkų neveisia: nelegali jų medžioklė ilgą laiką ribojo populiacijos dydį, nors kofliktų su žmonėmis švelninimui buvo leidžiama ir oficialioji medžioklė. Nuo 1990 m. vilkų populiacijos dydis visoje Fenoskandijoje neviršija 40–45 šeimų, iš jų 20–25 šeimų Suomijoje. Norvegijos parlamentas patvirtino nacionalinius tikslus saugomų plėšrūnų rūšių veisimuisi: 65 lūšių, 39 ernių vados, 13 rudųjų lokių vadų bei 4–6 besiveisiančios vilkų poros, iš kurių mažiausiai trijų porų teritorijos turi būti Norvegijos teritorijoje (jei teritorija yra dvejose šalyse, užskaitoma pusė šeimos). Teigiama, kad „populiacijos valdomos reguliuojant jų skaičių kasmet; reguliavimas neturi kelti grėsmės populiacijos išlikimui, jei yra kitų priemonių, duodančių tą patį rezultatą“.

Norvegijos pavyzdys mums netinka

Lietuva užsibrėžė ambicingą tikslą – 12 kartų mažesnėje teritorijoje išlaikyti didžiulį vilkų skaičių, nežiūrint į miškingumo ir ūkinės veiklos skirtumus. Norvegijos pavyzdys mums netinka, nes joje, politikų ir kitų ūkinės veiklos subjektų nuomone, būtent nukrypimai nuo nacionalinio tikslo „vienu per daug“ arba „vienu per mažai“ tapo didžiausia politinių konfliktų dėl stambiųjų plėšrūnų priežastimi.

Negaliu nepaminėti, kad Lietuvoje priimant Vilko populiacijos apsaugos plano pataisymus visos kitos nuomonės, išskyrus „Baltijos vilko“, buvo ignoruotos ir net nesvarstytos, nes „nebuvo tinkamai pateiktos“. Manau, kad šios istorijos pabaiga dar toli. Taip, kaip toli mums ir iki demokratijos, kai kalbame apie opius gamtosaugos klausimus.

Kodėl Lenkijoje vilkų skaičius nedidėja

Ką į klausimą, kodėl nepaisant ilgalaikės apsaugos, Lenkijoje vilkų skaičius nedidėja, atsakė šios šalies atstovas? „SSS metodas... Shoot, Showel, keep Silence“. Lietuviškai tai būtų: „Nušauk, užkask ir tylėk“. Jis ir taip vyksta, netgi tokiose labai senas medžioklės tradicijas turinčiose šalyse, kaip Lenkija ar Vokietija.

Dar kartą pakartosiu škotų nuomonę: tai yra klasių kova, identiteto ir požiūrio į apsaugą sąlygomis, kai nelieka kitų priemonių. Ispanai teigia, kad konfliktas dėl stambių plėšrūnų populiacijų valdymo atspindi daug gilesnius reiškinius – žemės nuosavybės ir jos naudojimo klausimus, nepriklausomumo ir saviraiškos išraiškas.

Rumunijoje uždraudus trofėjinę medžioklę - konfliktas

Medžiotojų nuomonės ignoravimas nėra vien tik Lietuvos prerogatyva. Šiuo metu ne mažiau aštrus konfliktas tarp politikų ir medžiotojų vyksta Rumunijoje, jos Aplinkos ministerijai 2016 m. be didelių svarstymų uždraudus trofėjinę stambiųjų plėšrūnų medžioklę šalyje, kuri visada pasižymėjo didžiausiu rudųjų lokių, vilkų, lūšių ir miškinių kačių tankumu visoje Europoje ir kurioje medžiotojai didžiavosi tausojančiu šių išteklių naudojimu. Toks sprendimas, anot pranešėjo, „įsiutino rumunų medžiotojus“, kurie suprato sprendimą savaip: kad šie gyvūnai nėra vertingi, o medžiotojams nepalikta priemonių populiacijos valdymui, sumažinant nuostolius dėl jų žalos. Tiesa, Rumunijoje dabar daugiau nuostolių padaro ne vilkai, bet rudieji lokiai.

Problema – daugėja lūšių

Neigiamai stambiųjų plėšrūnų skaičiaus didėjimą įvertino ir Vokietijos medžiotojai Žemutinėje Saksonijoje. Šioje žemėje daugėja ne tik vilkų, bet ir lūšių. „Citizen science“ programa čia vykdoma nuo 1991 metų. Apie vizualiai pastebimą stirnų skaičiaus mažėjimą teigia 44 proc. medžiotojų vietovėse, kur atsirado lūšys, ir 49 proc. medžiotojų iš vietovių, kurias apgyveno vilkai. Ispanijoje po Iberijos lūšies reintrodukcijos programos medžiotojai teigia, kad jie ne veltui nerimavo dėl galimo laukinių triušių skaitlingumo sumažėjimo, nes taip ir įvyko. Pripažįstama, kad lūšys čia yra nuodijamos ir gaudomos kilpomis.

Medžiotojai – informacijos apie plėšrūnus šaltinis

Kad ir kaip keista, būtent medžiotojai ne vienoje šalyje yra išskirtiniai informacijos apie stambiųjų plėšrūnų gausumą šaltiniai. Lietuvoje taip pat. Gamtos tyrimų centro, Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos 2015–2017 m. vykdytas neprofesionaliojo mokslo projektas yra vienintelis informacijos apie vilkus ir lūšis šaltinis, nes dėl sniego oficiali apskaita neįvyko. Kuo tai baigėsi? Labai netgi lietuviškai – metodika nusavinta, o rezultatai ignoruojami. Visi tie, kurie trejus metus siuntėte duomenis, patikėjote netgi kamerų koordinates, pri-

Konferencijoje daug dėmesio skirta vilkams

siminkite oficialiai įteisintą metodiką: tai mūsų visų, o ne Aplinkos ministerijos ar Aleksandro Stulginskio universiteto kūrinys. Dabar pagal naują Vilko apsaugos planą plėšrūnus skaičiuos medžiotojai. Gal galima būtų jiems patikėti ir duomenų interpretavimą? Kur „pirmosios teisingos apskaitos sniege“, atliktos pernai žiemą, rezultatai, kai duomenis tvarkė specialistai?

Palyginimui: Vokietijos Žemutinėje Saksonijoje vilkus skaičiuoja medžiotojai, savanoriai ir visuomenė, bet Žemutinės Saksonijos medžiotojų asociacija yra akredituota gamtosaugos draugija, turinti išskirtinį svorį sprendžiant šiuos klausimus. Nuo 2011 m. medžiotojai pateikė 46 proc. iš 8237 pranešimų apie vilkus ir tik 9 proc. pranešimų pateikti ne medžiotojų. Iš jų – 2648 pranešimai patvirtino vilkų buvimą.

Stambiesiems plėšrūnams tvora – ne kliūtis

Dar vienas „Pathways 2018“ konferencijoje diskutuotas aktualus klausimas – tai gyvulių apsaugos nuo vilkų priemonių efektyvumas. Manęs asmeniškai neįtikino šveicarų kompanijos AGRIDEA atstovės pranešimas apie tvorų efektyvumą. Pirmiausia, jų nuomone, zoologijos sode vilkai nešoka per 65 cm aukščio tvorą net badaudami dvi savaites. Antra, 90 cm aukščio elektros piemens gamtoje pakanka bandos apsaugai. Palikime šį klausimą vertinti ūkininkams. Manau, kad vaizdo įrašas su lūšimi, įveikusia aukštą pasienio tvorą ir patekusia į Lietuvą per valstybės sieną (DELFI medžiaga) parodo, kokios gi iš tikrųjų yra stambiųjų plėšrūnų galimybės.

Gyvulių augintojai nerimauja

Dar du įdomūs pranešimai buvo apie Norvegijos gyvulių augintojų ir plėšrūnų sugyvenimą. Norvegai išreiškė susirūpinimą tuo, kad gyvulių auginimas tapo iššūkiu, nes: tenka kooperuotis bandų apsaugai su kaimynais; naudojamos technologinės priemonės (GPS siųstuvai) padeda rasti gyvulius, bet neapsaugo jų nuo užpuolimo; prarandama galimybė ganyti gyvulius lauke; tenka keisti verslo pobūdį.

Dalies gyvulių augintojų nuomone, avių ūkis jau tapo rezistencijos forma, jie mano esanti paskutinė tuo užsiimanti karta. Ne vienas ūkininkas neatlaiko psichologinės įtampos, nuolatinio neišsimiegojimo, suprastėjusios gyvenimo kokybės. Sumažėja fermai skirtas laikas, nes tenka užsiimti sužeistais ir papjautais gyvuliais, pranešimais apie žalą. Norvegų ūkininkai skundžiasi net gamtosaugininkų grasinimais ir trikdymu. Dalis jų jaučiasi įkaitais kovoje tarp gamtosaugininkų, kurie nieko nepraranda. Laikraščiai šioje šalyje pradėjo rašyti, kad didėjančios plėšrūnų populiacijos kelia grėsmę šeimos valdomų fermų egzistavimui, o dėl daromos žalos gyvulių augintojai patiria ekonominį ir psichologinį spaudimą.

Panašiai pasisako vokiečių avių augintojai regionuose, į kuriuos atmigravo vilkai. Dalis jų jaučia, kaip jiems primetamas reikalavimas keisti savo gyvenimo būdą ir prisitaikyti, nors jie patys mano kitaip. Savanorių, padedančių gyvulių augintojams, programos praranda pasitikėjimą, nes dėl vilkų tenka daug daugiau dirbti.

Taisykles kuria besiveržiantys į valdžią?

Pranešime „Kodėl vilkai migruoja į Vokietiją? Lenkijos sociopolitiniai pokyčiai ir vilkų apsaugos politika“ buvo kalbama ne tik apie tai, kaip plėšrūnų populiacijoms buvo naudingi ES įstatymai ir žemės naudojimo pokyčiai, filosofijos ir sociologijos instituto mokslininkas papasakojo, kad Lenkijoje vilkų apsaugos propagavimas tapo tramplinu į politinę valdžią apsaugos aktyvistams, o kai kurie jų užėmė aukštas pareigas. Procesas nebuvo trumpas, nes tik po ilgo spaudimo tuometinis aplinkos ministras pasirašė po visiškos vilko, kaip rūšies, apsaugos reikalavimu, nors vilkų populiacija Lenkijoje buvo stabili. Tai pirmas atvejis Europoje, kai Lenkija tapo šalimi, iš kurios migruojantys vilkai pradėjo plisti į Vakarų Europą. K. Niedzialkowski mano, kad 1989 m. prasidėję sociopolitiniai Lenkijos pokyčiai ir stojimas į ES tapo pagrindu šios gyvūnų rūšies apsaugos įteisinimui. Į valdžią besiveržiantys nauji žmonės sugebėjo įteisinti tokias taisykles, kurios ir nulėmė vilkų populiacijos plėtrą.

FELIS
MEDŽIOKLĖ ŽVEJYBA KELIONĖS GINKLAI

- Geriausios medžioklės visuose žemynuose pagal Jūsų pageidavimus
- Legalus trofėjų įvežimas: gamtosauginių leidimų ir veterinarijos sertifikatų parūpinimas, muitinės procedūrų sutvarkymas

Antano Truskausko PĮ FELIS
Švitrigailos g. 16, 03223 Vilnius.Tel. +370 5 2330009.
Mob. +370 698 89 240. El. paštas: info@felis.lt.

- Kreipkitės – pasiūlysime geriausius variantus! Kai kurias medžioklės programas rasite mūsų atsinaujinusioje svetainėje www.hunting-world.com

Aplankykite Antano Truskausko medžioklės ir gamtos muziejų
Muziejaus g. 7, 33202 Mindūnai, Molėtų raj.
Darbo laikas: III–VII 09.00–17.00

Dėmėtieji elniai – gyvūnai be statuso Lietuvos miškuose

RENATA ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, KASTYTIS ŠIMKEVIČIUS, PAULIUS SPUDYS, ARTŪRAS KIBIŠA, GEDIMINAS BRAZAITIS, ASU

Dėmėtieji elniai kilę iš rytinės Azijos dalies. XVIII a. ir ypač XIX a. jie buvo plačiai aklimatizuoti europinėje Rusijos dalyje, daugelyje Europos šalių, Naujojoje Zelandijoje, JAV. Į Lietuvos teritoriją atvežti stambiausio dėmėtojo elnio porūšio *Cervus nippon hortulorum* (sinonimas *C. n. mantchuricus*) gyvūnai. Šio porūšio dėmėtasis elnias dar vadinamas Dybovskio elniu.

Dėmėtųjų elnių vasarinis kailis išsiskiria baltomis dėmėmis ir nuo pakaušio per sprandą bei nugarą einančia tamsia juosta. Žieminiame kailyje ši juosta yra neryški, o dėmių beveik arba visai nematyti. Patinai tamsesni nei patelės. Patinų pakaklė ir kaklas apaugęs karčiais, kuriuos rujos metu jie pašiaušia, ir sprandas atrodo storesnis už liemenį.

Dėmėtieji elniai savo areale dėl pernelyg intensyviai vykdytos medžioklės laisvėje tapo reti, tačiau gausiai laikomi elnių ūkių aptvaruose. Dažnai jie laikomi dėl pantų, kurie, manoma, yra vertingesni nei kitų elninių žvėrių. Prof. Tadas Ivanauskas rašė, kad elnių veisimo ir auginimo aptvaruose pionieriumi buvo iš Lietuvos emigravęs Jankauskas. Jo ūkis įsteigtas Askoldo saloje, netoli Vladivostoko. Dėmėtųjų elnių banda aptvaruose sėkmingai didėjo ir juos imta perkėlinėti iš Azijos į Europą.

Dėmėtieji elniai aptvare

Aklimatizacijos istorija Lietuvoje

1954 m. iš Kalnų Altajaus elninininkystės ūkio į Dubravos mišką buvo atvežti 6 dėmėtųjų elnių patinai ir 18 patelių. Apskaitų duomenimis, Lietuvos teritorijoje tuo metu gyveno tik 254 taurieji elniai, 261 briedis, 1950 šernų.

Dubravos giria dėl čia įkurdintų dėmėtųjų elnių įgijo 10 metų draustinio statusą. Pasakojama, kad dėmėtieji elniai į Kauno geležinkelio stotį buvo atvežti žiemos pradžioje dvylikoje transportavimui skirtų dėžių. Išleisti Elnių eiguvoje. Pagal jų išleidimo vietoje pėdsakus sniege nustatyta, kad gyvūnai pirmąją naktį toli nepasitraukė. Jie pasiskirstė būreliais, vienas jų sugrįžo prie sunkvežimių stovėjimo vietos ir maitinosi paliktu šienu. Kitas elnių būrelis tą pačią naktį susirado netoliese miške pastatytas ėdžias ir maitinosi ten paliktu šienu bei avižomis.

Juozas Sokas prisiminimuose aprašė stambiausio ir drąsiausio dėmėtojo elnio, pavadinto Jurgiu, įsikūrimą naujoje vietoje. Šis elnias dar vežamas į Lietuvą išsiskyrė jaukumu, mielai ėdė iš rankų. Pėdsakai parodė, kad išleistas Dubravos miške iš transportavimo dėžės jis ilgiausiai nenurimo, o kai susirado ėdžias, ten paliktas pašaras jau buvo suėstas kitų atvežtųjų elnių. Alkanas gyvūnas sugrįžo prie narvų ir susiradęs savąjį ilsėjosi jo užuovėjoje. Ryte atvažiavęs eigulys čia jį rado. Įpylus į dėžes avižų, „Jurgis“ pirmas atėjo maitintis. Vėliau ir kiti elniai priprato prie pašaro atvežančio eigulio, pradėdavo maitintis dar bekraunant šieną į ėdžias. Viena patelė net leisdavosi glostoma. Artėjant pavasariui elniai pasidarė bailesni, o vėliau ir visai nebelankė ėdžių. Pavasarį Dubravos miške pastebėti pirmieji dėmėtųjų elnių jaunikliai – viena stambi patelė vedžiojosi du jauniklius.

Literatūroje nurodoma, kad dėmėtajam elniui būdingas didelis sėslumas. Gyvūno individualus plotas vasarą būna 100–200 ha. Į Dubravos mišką atvežtų dėmėtųjų elnių banda beveik dešimtmetį telkėsi netoli jų išleidimo vietos, o žiemos metu koncentruodavosi tik 4-ių kvartalų teritorijoje. Buvimo vietose dėmėtieji elniai nuskabydavo beveik visus mėgstamų medžių ir puskrūmių ūglius, o Elnių eiguvoje nespėdavo ataugti kasmet nuskaboma mėlynių antžeminė dalis. Dėmėtieji elniai žiemomis buvo papildomai šeriami, bet mokslininkai pastebėjo, kad vis tiek trūko vertingų žiemos pašarų ir kad žiemos

ganyklos buvo nualinamos. Konstatuota, kad dėmėtųjų elnių apgyvendintame plote buvo pasiekta ekologinio tankio riba.

Dubravos miške pirmą kartą taurieji elniai pastebėti 1973 metais. Rujos laikotarpiu buvo stebimi tauriųjų elnių patinai prie dėmėtųjų elnių patelių. Nelaisvėje atlikti tyrimai parodė, kad 33 proc. dėmėtųjų elnių patelių žūsta gimdydamos hibridinius jauniklius. Visos hibridinės elnių patelės būna vaisingos, o apie 20 proc. hibridinių patinų užauga nevaisingais, nors rujoje aktyviai dalyvauja. Hibridiniai dėmėtojo ir tauriojo elnio individai būna mažesnės masės ir mažesnių ragų nei taurusis elnias. Padaryta išvada, kad tauriųjų elnių apgyvendintose teritorijose negalima veisti laisvėje dėmėtųjų elnių, todėl vėliau Lietuvoje dėmėtieji elniai laikyti tik aptvaruose.

2012–2013 m. surinkus genetinius pavyzdžius iš aptvaruose auginamų dėmėtųjų (iš 3 aptvarų) ir laukinių tauriųjų elnių (iš Kėdainių, Molėtų, Panevėžio ir Ukmergės r.), nustatyta, kad tarp tauriųjų elnių aptinkami ir hibridiniai gyvūnai (Irmos Pūraitės daktaro disertacija). Keli į tyrimų imtį patekę individai, kurie pagal išorinius požymius buvo priskirti tauriesiems elniams, genetiškai buvo artimesni dėmėtiesiems elniams.

Koks į laisvę ištrūkusių dėmėtųjų elnių statusas?

Genetinių tyrimų rezultatai atskleidė, kad aptvaruose laikomi dėmėtieji ir laisvėje gyvenantys taurieji elniai turi ryšį. Laukinių gyvūnų naudojimo taisyklėse rašoma, kad aptvaruose išauginti svetimžemių (šiuo metu joms yra priskiriamas ir dėmėtasis elnias) ir invazinių laukinių gyvūnų rūšių gyvūnai bei Lietuvos teritorijoje natūraliai negyvenę laukiniai gyvūnai negali būti išleidžiami į laisvę, bet kartais nutinka taip, kad aptvaruose laikomi gyvūnai ištrūksta į laisvę. Nelaisvėje laikyti natūraliai Lietuvos teritorijoje paplitę laukiniai gyvūnai, kurie ištrūksta į laisvę ir kurių savininkas per vieną mėnesį nuo ištrūkimo į laisvę dienos šių gyvūnų nesugauna, laikomi laisvėje gyvenančiais valstybei nuosavybės teise priklausančiais laukiniais gyvūnais, kuriuos gali medžioti vietos medžiotojai. O koks statusas laisvėje atsidūrusių dėmėtųjų elnių? Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklėse rašoma, kad toks medžiojamasis gyvūnas yra, tačiau nėra nustatyto medžioklės termino. Tos pačios laukinių gyvūnų naudojimo taisyklės nurodo, kad gyvūnų hibridai, svetimžemių ir invazinių laukinių gyvūnų rūšių gyvūnai bei Lietuvos teritorijoje natūraliai negyvenę laukiniai gyvūnai turi būti sugauti arba nužudyti per trumpiausią įmanomą terminą, bet ne ilgesnį kaip vienas mėnuo, tačiau tam reikia atskiro leidimo. Šiuo metu dėmėtieji elniai nėra įtraukti į invazinių laukinių gyvūnų rūšių sąrašą ir į Europos Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių rūšių sąrašą, nors visiškai atitinka šiuos apibrėžimus, nes kryžmindamiesi su tauriaisiais elniais daro neigiamą įtaką vietinės rūšies genofondui.

Ar Lietuvoje dėmėtieji elniai iš tiesų ganosi laisvėje

Aplinkos ministerijos 2017 m. duomenimis, Lietuvoje aptvaruose buvo laikomi 1195 dėmėtieji elniai. Daugiausiai šių gyvūnų registruota Klaipėdos RAAD'ui priklausančioje teritorijoje – 312 individų. Oficialiais duomenimis šiuo metu dėmėtieji elniai Lietuvos teritorijoje gyvena tik aptvaruose, tačiau vis išgirstame kalbų ir apie tai, kad mūsų pajūryje neva yra laisvėje gyvenančių dėmėtųjų elnių.

ASU Miškų ir ekologijos fakulteto Medžioklėtyros laboratorijos darbuotojus ypač sudomino pajūrio regione gamtoje rasta dėmėtojo elnio patino kaukolė. Surinkta pirminė informacija leido preliminariai nustatyti dėmėtųjų elnių gyvenamąją vietą. 2018 m. balandžio mėnesį surengtos pirmos išvykos metu išsiaiškinta, kad dėmėtieji elniai klajoja Kretingos rajono ir Palangos miesto savivaldybių teritorijose. Atlikta elninių žvėrių apskaita pagal ekskrementus ir žiemos ganyklų vertinimas, surinkti įvairūs faktai, patvirtinantys dėmėtųjų elnių buvimą laisvėje šioje teritorijoje. Šios išvykos metu visuose apskaitų maršrutuose rasti elninių žvėrių ekskrementai, sprendžiant pagal dydį ir formą, priklausė dėmėtiesiems elniams *(1 pav.)*. Taip pat visoje tirtoje teritorijoje registruoti medžių ir krūmų kamienų laupymai *(2 pav.)*. Pagal paliktas dantų žymes tai buvo mažesnių parametrų kaplių pėdsakai nei palieka taurieji elniai. Be to, daugumas laupymų buvo žemesnėje kamieno dalyje nei tai būdinga tauriesiems elniams. Keliose vietose aptikti elninių pėdsakai pagal kanopos antspaudo ir žingsnio parametrus netiko nei tauriajam elniui, nei stirnai. Aptikta suaugusios patelės kaukolė atitiko dėmėtojo elnio parametrus. Pasisekė ir gyvai pamatyti elnio patelę, o kitoje vietoje nufilmuoti elnių grupę, tačiau abiem atvejais elniai buvo registruoti pakankamai dideliu atstumu, jie dar buvo su žieminiu kailiu. Tiriant teritoriją, aptiktas aptvaras, kuriame, vietinių gyventojų prisiminimais, buvo laikyti dėmėtieji elniai *(3 pav.)*. Aptvaro savininkas apie 1990 m. apleido savo ūkį, o dėmėtieji elniai ištrūko į laisvę. Jie nebuvo sugaudyti ir nuo to laiko vis pastebimi vietiniuose miškuose. Taigi, ekspedicijos metu surinkti faktai leidžia manyti, kad išties čia laisvėje gyvena dėmėtieji elniai.

1 pav. **Dėmėtojo elnio patelės žieminiai ekskrementai**

2 pav. **Medelių kamienų laupymas dažniausiai prasideda labai žemai**

3 pav. **Dėmėtųjų elnių aptvaras vietomis išsilaikęs labai gerai**

4 pav. **Dėmėtųjų elnių patelės su jaunikliais vaišinasi obuoliais**

5 pav. **Kameros užfiksuotas dėmėtojo elnio patinas**

Antrajam bandymui surasti daug metų laisvėje gyvenančius dėmėtuosius elnius buvo pasitelktos dvi priemonės – obuoliai ir automatinės vaizdo registravimo kameros. Viliojimo vieta paruošta 2018 m. rugsėjo 17 d. Pirmuosius dėmėtuosius elnius kameros užregistravo rugsėjo 21 d. Paskanauti obuolių ėjo patelės su jaunikliais (*4 pav.)* ir patinai. Vienoje nuotraukoje užregistruoti net 8 gyvūnai. Sprendžiant pagal nuotraukose užregistruotų patinų ragus ir kūno sudėjimą, prie obuolių ateidavo ne mažiau kaip trys suaugę patinai. Labai tikėtina, kad iš viso lankėsi keturi suaugę patinai. Tolimesni stebėjimai nutrūko, nes viliojimo vietą aptiko šernai ir net papildomai atvežtus obuolius suėsdavo per 1–2 atėjimus.

Aprašytas atvejis atskleidė, kad Lietuvoje jau apie 30 metų laisvėje gyvena dėmėtųjų elnių banda. Tikėtina, kad ši grupė gyvena labai sėsliai, nes surinkta informacija rodo jų buvimą tik labai konkrečioje, palyginti nedidelėje teritorijoje. Atlikti pirminiai tyrimai neatskleidė aplinkybių, kaip šios rūšies elnių grupė taip ilgai išliko „neištirpusi“ tauriųjų elnių populiacijoje ir ar apskritai šie dėmėtieji elniai turėjo ryšį su tauriaisiais elniais.

Straipsnio autoriai nuoširdžiai dėkoja asmenims, suteikusiems konkretesnę informaciją, kurios dėka galėjome pradėti dėmėtųjų elnių paieškas Lietuvos pajūryje.

PATIKSLINIMAS

Žurnalo 2018 m. 11 nr. išspausdintame K. Šimkevičiaus, R. Špinkytės-Bačkaitienės, A. Kibišos, M. Račkausko straipsnyje „**Į laisvę išleistiems danieliams Nemunas ne kliūtis**“ dėl technologinių nesklandumų 32 p. buvo išspausdintos pakitusios diagramos (*1 pav.* ir *2 pav.*).

Atsiprašome autorių ir skaitytojų. Pateikiame tikslią informaciją.

1 pav. **Antkakliais pažymėtų danielių kiekvieno mėnesio užimama teritorija (ha)**

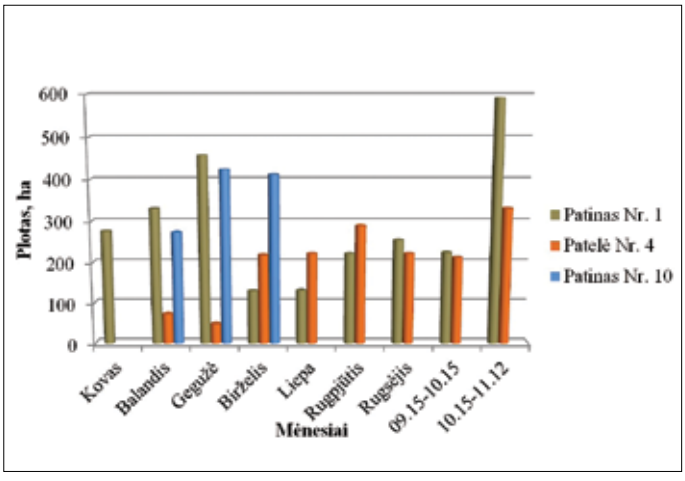

2 pav. **Priartėjimų (kai atstumas tarp individų mažiau nei 100 m) tarp patino Nr. 1 ir patelės Nr. 4 skaičius kas savaitę**

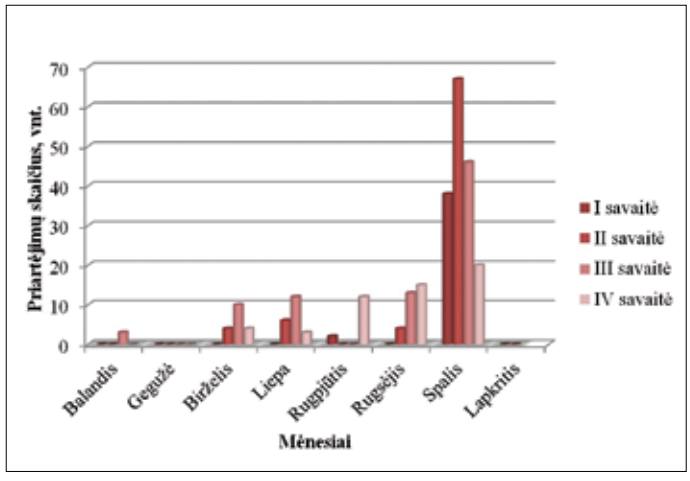

Kaip atrasti savo sengirę

Pirmą kartą uteniškio Mindaugo Survilos pavardę išgirdau rašydama apie Aukštaitijos nacionalinio parko gamtininką, mokslų daktarą Bronių Šablevičių. Žinodama Broniaus požiūrį į filmuotojus, kaip į perinčių paukščių iš lizdų baidytojus, pagalvojau: koks žmogus turėtų būti tas Mindaugas, kad Bronius savanoriškai jį vedasi prie savo šventviečių – erelių lizdų?

Dabar tai nieko nestebintų – Mindaugą Survilą žinome kaip žiūrimiausio Lietuvoje dokumentinio filmo apie mūsų šalies gamtą kūrėją. Jo sukurta „Sengirė“ 2017 m. lapkritį startavo į pasaulinį ekraną – filmas buvo pristatytas viename prestižinių pasaulio tarptautinių dokumentinių filmų festivalių Amsterdame, „Pirmojo pasirodymo” konkursinėje programoje.

Mindaugas tokio įvertinimo nesitikėjo: „Labai nustebome, kai nusiuntę nebaigto filmo juodraštį festivalio organizatoriams netrukus gavome kvietimą daryti „Sengirės“ pasaulinę premjerą būtent IDFA konkursinėje programoje. Tai didžiausias pasaulio dokumentinių filmų festivalis, į kurį nori patekti tūkstančiai dokumentinio kino profesionalų”.

Filmo komanda džiaugėsi ir IDFA festivalio dėmesiu: iš 312 rodomų filmų tik dvidešimčiai buvo surengtas specialus renginys, skirtas ilgajam režisieriaus ir auditorijos pokalbiui „Doc talk“.

O ką žinome apie šio filmo kūrėją?

Aukštaitijos nacionalinio parko sengirių žinovas dr. Bronius Šablevičius apibūdino kino režisierių kaip aplinkotyrininką, ištvermingą, kantrų, mąslų, gebantį į pasaulio dėsnius žvelgti giliai, filosofiškai žmogų. Jo teiktuose interviu girdisi uteniškių tarmiški žodžiai. Bronius patikslino: 1983 m. gimęs Mindaugas augo Utenos rajono Antalgės kaime. Pirmas gamtos nuotraukas jis padarė dar būdamas ketvirtoje klasėje su tėčio fotoaparatu „Zenit”. Biologijos mokytoja, pamačiusi jo darbus, kuriuose buvo įamžintas miškas, paukščiai, patarė jam užsirašyti, kur ir ką fotografuoja. Kuomet buvo penktokas, o jo brolis septintokas, abu dalyvavo konkurse, skirtame mokiniams iki dvyliktos klasės. Nors buvo jauniausi, konkursą laimėjo. Taip prasidėjo Mindaugo pusiau biologo, pusiau operatoriaus kūrybinis kelias. Norėjo filmuoti,

BNS nuotrauka

„Sengirės“ autorius Mindauga Survila

bet tuomet kino kamera kainavo tiek, kiek namas, todėl apsidžiaugė, kai brolis ją parvežė lauktuvių iš Amerikos.

Paklaustas, ar baigus mokyklą nekilo dvejonių, ką studijuoti, tvirtina su tokia dilema nesusidūręs. „Norėjau gilintis į biologijos sritį ir puoselėjau mintį, kad vėliau mokysiuosi ir filmuoti”. Vilniaus universitete 2005 m. jis įgijo biologijos bakalauro, 2007 m. – ekologijos ir aplinkotyros magistro diplomą.

Pirmą gamtosauginį filmą apie erelius „Susitikimas su žuvininkais“ Mindaugas pradėjo kurti Vilniaus universitete studijuodamas magistrantūroje. Jis teigia tuomet nieko neišmanęs apie darbą su profesionalia kamera. Tiesiog filmavo, kas jam atrodė gražu. Bet pirmasis jo filmas „Susitikimas su žuvininkais“ 2007 m. pelnė geriausią Lietuvos dokumentinio filmo apie gamtą apdovanojimą – P. Abukevičiaus premiją.

Reikia pasakyti, kad šio darbo subtilybių jis vėliau mokėsi iš kitų: ėjo savanoriauti pas geriausius dokumentikos kūrėjus – A. Kemežį, A. Stonį, su tarptautine komanda – pas S. Laznycą. Nešiojo stovus, tampė laidus, darė visą būtiną juodą darbą, bet labai praturtėjo žiniomis, išsiugdė atsakomybės, kantrybės jausmą. Jeigu reikia, turi nufilmuoti; jeigu turi laukti, privalai sėdėti kad ir 5 dienas. Jeigu lietus lyja girioj, na ir kas, kad lyja? Jeigu šalta, na ir kas, kad šalta? Svarbiausia – geras kadras. Bendraudamas su kino kūrėjais matė, kaip jie dirba, kaip elgiasi, kokios problemos atsiranda ir kaip jas sprendžia.

Padirbėjus asistentu ir pačiam kilo noras kurti. Nuo 2007 m. jis dirbo TV operatoriumi įvairiuose Lietuvos TV kanaluose, studijoje ,,Monoklis”. ,,Geriausia praktika, kai turi galimybę filmuoti pats – tada aiškiai pastebi savo klaidas”, – dabar sako Mindaugas.

Antras filmas „Stebuklų laukas“ jau buvo kuriamas profesionaliai: dirbo su montažo, garso režisieriais. Šis filmas tapo jam pirmu kinematografijos „universiteto“ kursu, kai profesionalai aiškindavo naujokui, kas ir kaip veikia, į ką labiau atkreipti dėmesį. Filmo kūrimas prasidėjo sociologei D. Petružytei rengiant mokslinį darbą apie Kariotiškių sąvartyno žmones. Jos metodas – vizualinė etnografija: dalį darbo turėjo sudaryti filmuota medžiaga, fotografijos.

Anot Mindaugo, filmo kūrimas savartyne nebuvo malonus darbas: šalta, dvokia, aplink devynaukščius šiukšlių kalnus suka kirai, prie atvežamų atliekų būriuojasi žmonės, puola ardyti išmestus šiukšlių maišus. Viskas atrodė žiauru, nesuvokiama, kad tai vyksta nepriklausomoje Lietuvoje. Bet įdomiausia buvo supratus, kad visi tie šiukšlynų gyventojai yra skirtingi: skirtingai rengiasi, elgiasi, kalba, kad jie yra žmonės – individualybės ir kad apie juos nieko nežinome. ,,Kitokia” Lietuva prašėsi būti parodoma, skatino kurti filmą. Iš pradžių Kariotiškių sąvartyno žmonės manė, kad jie yra sensacijų ieškantys žurnalistai, todėl kameros vengė, neprisileido arčiau.

,,Per ketverius metus, kol kūrėme filmą, pamačiau, kaip jie gyvena, švenčia Kūčias ar Naujuosius metus, kaip dirba, kaip bendrauja tarpusavyje. Patyriau, kad

ANDRIAUS ČEPONIO nuotrauka

Karšuvos giria tekantis Šventosios upelis

šiukšlių rūšiavimas – pelningas užsiėmimas. Prieš 5 metus bobutė per dieną čia galėdavo susirinkti 80 litų, o jaunimas – ir du šimtus. Būdavo keista matyti, kai visą dieną savartyne rausęsis jaunuolis vakarop persirengia ir važiuoja į Vilnių, į naktinį klubą. O atliekų supirkėjams šiukšlynas buvo išvis pinigų kasykla...

Apie 30 žmonių gyveno pašiūrėse, žeminėse Būdos miške. Pradėjome vaikščioti aplinkui. Su vienu kitu pasisveikinome, įsiprašėme prie statinės, kurioje jie susikurdavo laužą pasišildyti. Po keleto dienų įsitraukėme į atliekų rūšiavimą. Taip artyn, artyn... Pradėjome filmuoti. Sužinojome jų gyvenimo istorijas, kodėl čia atsidūrė...

Būdos miške savartyno žmonės dažniausiai gyveno poromis. Kai kurios poros drauge – po 10, netgi 20 metų. Čia buvo jų namai, pavasarį daržus sodino, vasarą uogas rinko, rudenį – grybus. Kai kurie išsikasdavo žemines, užveisdavo daržus, miške augindavo bulves. Sunkiausia jiems – ištverti žiemą", – prisimena filmo kūrėjas.

Kaip gamtos pažinimas dera su kinematografija?

Analizuojant M. Survilo pasisakymus, filmus, susidarė įspūdis, kad jis savo kūryboje akcentuoja ne tik žmonių, bet ir gyvūnų pasaulio socialumą, nors tai gali atrodyti keista. Hierarchinės rietenos, kova už būvį, santykis tarp lyčių, vaikų globa... Iš jau matytų jo filmų aišku, kad jis nesikiša, neprimeta savo nuomonės šiais klausimais, o tiesiog rodo. Rodo lyg patvirtindamas esant kažkokią aukštesnę išmintį, kuri valdo visą gyvąjį pasaulį.

„Sengirė" buvo sumanyta kaip „miško karalija": apie seno miško gyventojus, kurie dar liko neiškirstuose tankumynuose. Tokių vietų, kur medynas būtų virš 200 metų, Lietuvoje labai nedaug. Per ketverius metus autorius surado paskutinius brandaus miško mohikanus ir nufilmavo. Jo tikslas buvo pasiimti žiūrovą kartu į sengirę, supažindinti ir pasilabinti su kiekvienu gyvūnėliu, augalu.

Filmo kūrėjai stengėsi išvengti gyvūnų trikdymo, filmavimui specialiai ruošėsi – rinko informaciją, kalbėjo su biologais, kurie daug metų stebi gyvūnus. Kad netrikdytų ypač plėšriųjų paukščių, palapinės miške buvo iškeliamos rudenį, kai paukščių nebūna. Iš pradžių iškeliama platforma, tada ji apkraunama šakomis – padaromas lizdas. Pavasarį paukščiai pradeda jame perėti ir pripranta prie netoliese įrengtos palapinės. Jeigu jiems palapinė nepatinka, jie išskrenda į kitus lizdus, nes jų turi po kelis. Išsiritus lizde jaunikliams, naktį operatoriais dirbdavo dviese: kai vienas įlenda į palapinę, kitas kolega išeina. Taip buvo sudaromas įspūdis, kad kažkas atėjo, patriukšmavo ir išėjo. Pripratę paukščiai į tai nekreipdavo dėmesio. Tik filmavimo nebuvo galima atidėti, nes per tris savaites jaunikliai užauga ir lauk kitų metų...

Kadangi filmas buvo kuriamas 4 metus, reikėjo galvoti ir apie ateities aparatūrą, žiūrovų turimus televizorius. M. Survila turėjo nuostabią FULL HD kamerą, bet jeigu ja būtų filmavęs visą filmą, premjeros metu jis jau būtų pasenęs... Šiam filmui buvo labai svarbi gera kokybė, nes ji teikia daugiau informacijos ir emocijos. Dirbti reikėjo ir tamsoje: ateiti naktį ir išeiti naktį. O vasarą tai 24 val. ištisinio sėdėjimo. Koks operatorius išsėdės medyje visą parą? Be to, operatoriui reikėtų mokėti solidų atlyginimą. Filmo biudžetas būtų keli milijonai... Kita vertus, dviese palapinėje irgi nepasėdėsi. Todėl pagrindinis krūvis teko Mindaugui. Filmą apie sengirę finansiškai rėmė atskiri žmonės, įmonės, Kino centras.

Tokio filmo iki galo negalima surežisuoti, nes gyvoje gamtoje nuolat vyksta pokyčiai. Pats kūrėjas savo filmą „Sengirė" vadina ne reportažu iš gamtos, o gamtos poema, jausmo perdavimu. Filmas yra skirtas žiūrovui, kuris grožisi gamta, nesigilindamas į jos procesus, neieško vieno reiškinio priklausomybės vieno nuo kito. Kad nebūtų nuskriausti biologai, ir kad būtų galima panaudoti daugiau nufilmuotos autentiškos medžiagos, jiems bus sukurta internetinė versija.

Dalia SAVICKAITĖ

Kiaulės metus pasitikus...

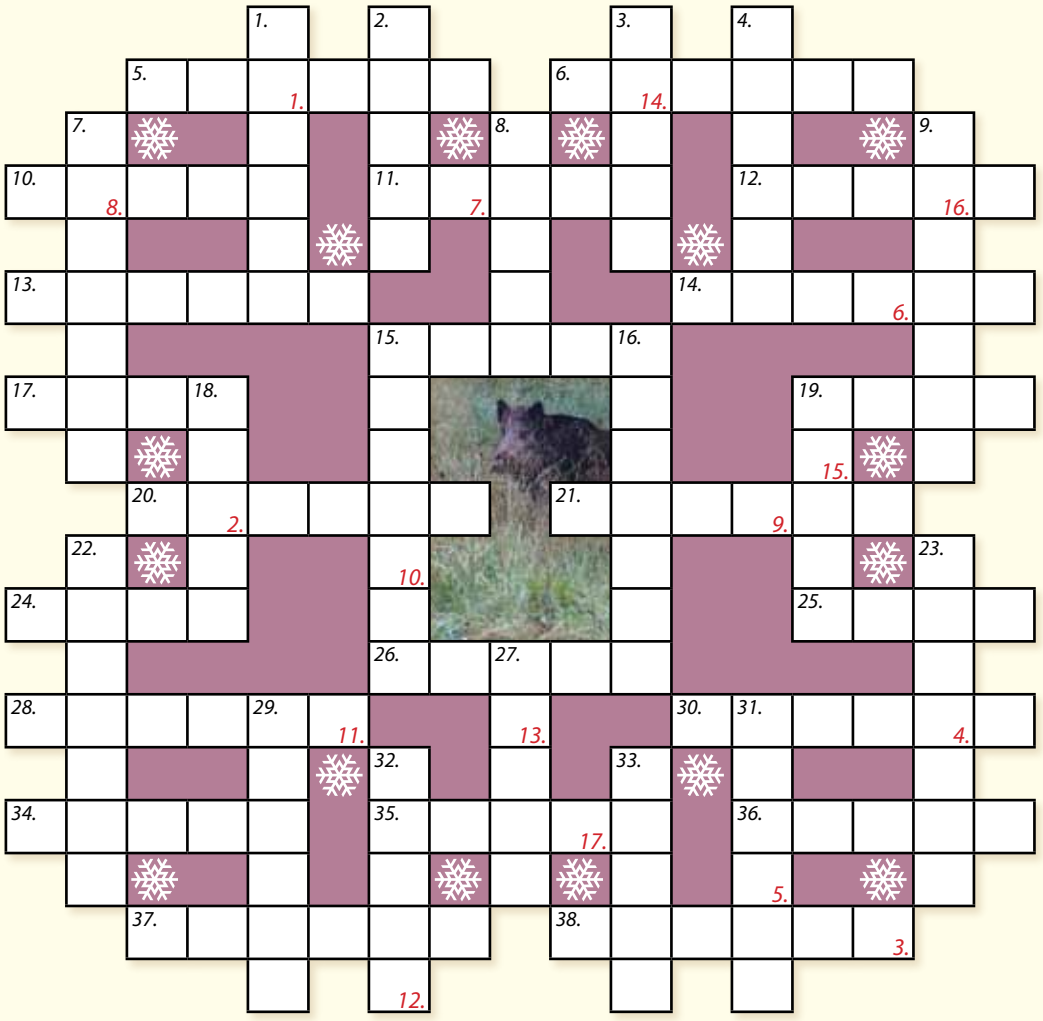

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.

Vertikaliai: 1. Šieno, šiaudų glėbys, kuokštas. **2.** Virvės, siūlo ar ko kito galus pernėrus ar sujungus gaunamas lankelio pavidalo dvilinkumas, vilkstė. **3.** Visuma teisės principų normų. **4.** Stendas su valdymo ir matavimo prietaisais. **7.** Naminis verpimo prietaisas ir žaidimas šokant, sukantis ratu ir dainuojant tuo pačiu pavadinimu. **8.** Žemas moterų ar vaikų balsas ir styginis instrumentas tuo pačiu pavadinimu. **9.** Dumplinis muzikos instrumentas, rusų chromatinė armonika. **15.** Namelis paukščiukams perėti. **16.** Gerai išdirbti kailiai. **18.** Ilgiausi dantys tarp krūminių ir priekinių dantų. **19.** Žemaičių tarmės žodis, reiškiantis karštas, uolus, jautrus, darbštus. **22.** Įrenginys radijo bangomis ateinančiai informacijai paversti į žmogui suprantamą formą – garsą arba vaizdą. **23.** Grupė įžymių asmenų, kuriuos jungia bendri uždaviniai, bendros pažiūros arba septyni žymiausi III a. pr. m. e. Aleksandrijos tragedijų autoriai. **27.** Dvidešimt ketvirtoji graikų abėcėlės raidė. **29**. Pakinktų dalis, kurių pagalba galima keisti greitį, kryptį, žingsnio platumą bei valdyti visą priekinę žirgo kūno dalį. **31.** Lotyniškas poliarinės pašvaistės pavadinimas ar romėnų aušros deivė. **32.** Valstybės finansinių išteklių visuma, lėšos ar įstaiga, tvarkanti valstybės lėšas. **33.** Astrinių šeimos augalas, turintis dygliuotus arba dygliškai šeriuotus lapus ir aukštą šakotą arba sutrumpėjusį stiebą.

Horizontaliai: 5. Taurė, iš kurios gėręs Kristus per paskutinę vakarienę. **6.** Krikščionių vienuolių elgsenos normos, kurias nustato jų ordino steigėjas ir patvirtina bažnyčios vadovybė. **10.** Taikūs santykiai, padėtis, kai nėra karo, kivirčų. **11.** Gynybos vieta, senovėje paprastai pastatyta ant kalno, apmūryta, apvesta grioviu, su gynybos bokštu. **12.** Konkurso, varžybų, rinkimų dalis, ratas. **13.** Samanomis ar žole apžėlęs kelmas ar kupstas. **14**. Įsakymas, paliepimas. **15.** Trečia nuo galo lotynų abėcėlės raidė. **17.** Vidutinio ilgio (iki pusės blauzdų) moterų drabužių tipas. **19**. Ilgas siauras kalvagūbris, panašus į pylimą, sudarytas daugiausia iš smėlio ir žvyro. **20.** Bespalvis, labai lakus, malonaus kvapo skystis. **21.** Krosnies vidus, kur kuriama ugnis. **24.** Tarptautinės vienetų sistemos elektros varžos vienetas. **25.** Vieno dainininko, instrumentininko ar choreografo atliekamas muzikinis kūrinys. **26.** Bežiedžių augalų, kurių ne kurių bakterijų ir pirmuonių nelytinio dauginimosi ląstelė. **28.** Panašus į varlę naktinis sausumos gyvūnas nelygia nuodinga oda. **30.** Lietuvių ugnies deivė. **34.** Amas, balsas kitaip. **35.** Kariuomenės, laivyno ar kito ko judėjimas iš vienos vietos į kitą. **36.** Laipsniškas kitimas, plėtotė, plėtra. **37.** Storas vilnonis audinys, gelumbė, dažniausiai iš kočiotų vilnonių verpalų, iš jo siuvami paltai. **38.** Graužikas, gyvenantis kanalizacijos tuneliuose, rūsiuose.

Sudarė Ona GYLIENĖ

Evaldas Jonas Survila

1939 08 07 – 2018 12 12

Gruodžio 12-osios naktį užgeso daugeliui žinomo miškininko, pedagogo Evaldo Jono Survilos gyvybė. Netekome nuoširdaus draugo, malonaus ir įdomaus žmogaus, profesionalo, šilto ir gero žmogaus. Jis ėjo 79-uosius.

Evaldas gimė 1939 m. rugpjūčio 7 d. Kaune. Baigęs vidurinę mokyklą Kėdainiuose, pasirinko miškininkystės studijas LŽŪA Miškų ūkio fakultete. 1961 m. įgijęs miško ūkio inžinieriaus kvalifikaciją, dvejus metus dirbo Vilniaus miškų technikume mokomojo ūkio valdytoju, o nuo 1963 m. ėmėsi dėstytojo veiklos. Šio pasirinkimo nekeitė visą gyvenimą, net ir tuomet, kai miškų technikumas 1963 m. buvo perkeltas į Girionis, nepriklausomybės metais reorganizuotas į Kauno aukštesniąją miškų mokyklą, vėliau – į Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegiją. Evaldas visada buvo šios įstaigos pareigingas dėstytojas, dirbo kolegijoje Miškininkystės katedros vedėju.

Greta dėstytojo darbo jis visuomet turėjo ir papildomų visuomeninių pareigų: dvi kadencijas buvo Miškininkystės mokslinės techninės draugijos mokslinių sekretoriumi, daugiau kaip 10 metų rinktas šios mokymo įstaigos profesinės sąjungos pirmininku. Autoritetingam miškininkui ir pedagogui buvo patikėtos ir kolegijos Akademinės tarybos pirmininko pareigos. Aktyviai dalyvavo ir Lietuvos miškininkų sąjungos veikloje: rinktas LMS prezidiumo ir valdybos nariu, kolegijos LMS skyriaus pirmininku.

Evaldas daug laiko skyrė savišvietai, jaunų specialistų ugdymui, mėgo leisti laiką gamtoje, keliaudamas po Sibiro platybes ar Vakarų pasaulio tolius. Be to, vykdavo skaityti miškininkystės paskaitų kitų šalių aukštosiose mokyklose.

Mes jį prisimename kaip geraširdį, linksmą, santūrų bičiulį, nuolat siekiantį tobulėti, gilų ir supratingą, inteligentišką kolegą, galintį ir paguosti, ir patarti, niekada nieko naužgaunant. Per paskutiniųjų jo gyvenimo keletą mėnesių, kai Evaldas sunkiai sirgo ir intensyviai gydėsi, mes labai jo pasiilgdavome.

Gruodžio 15 d. buvusį kolegą palydėjome amžinybėn į senąsias kapines Kėdainiuose.

Reiškiame nuoširdžią užuojautą Evaldo artimiesiems. Dar ilgai artimųjų ir draugų susitikimuose, pokalbiuose, mintyse Evaldas bus su mumis drauge.

Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos bendruomenė

Kryžiažodžio „Apie šį bei tą...“, išspausdinto 2018 m. 11 nr., atsakymai:

Vertikaliai:
1. Pelėda. **2.** Šarka. **3.** Kežas. **4.** Lututė. **7.** Aldrūnė. **8.** Uodas. **9.** Dantenė. **15.** Austėja. **16.** Sniegas. **18.** Antis. **19.** Adata. **22.** Kadagys. **23.** Kikilis. **27.** Genys. **29.** Pasala. **31.** Klevas. **32.** Dagys. **33.** Dašis.

Horizontaliai:
5. Ajeras. **6.** Jerubė. **10.** Alovė. **11.** Kuoja. **12.** Urmas. **13.** Grybas. **14.** Mėlynė. **15.** Ausis. **17.** Anga. **19.** Alnė. **20.** Starta. **21.** Beržas. **24.** SARS. **25.** Ašis. **26.** Angis. **28.** Pakopa. **30.** Akstis. **34.** Lynas. **35.** Anyta. **36.** Einis. **37.** Tulžys. **38.** Citata.

Frazė – **IŠKRITO PIRMASIS SNIEGAS**

Kryžiažodžio **„Kiaulės metus pasitikus...“** atsakymą (frazę) galite iki 2019 m. sausio 21 d. siųsti adresu VšĮ „Mūsų girios“, Kalvarijų g. 125 – 802, 08221 Vilnius arba el. paštu *vaclovasmusugirios@gmail.com,* nurodydami savo vardą ir pavardę, tel. nr.

Burtų keliu nustatyto nugalėtojo laukia prizas – **žurnalo „Mūsų girios“ 2019 metų prenumerata.**

Kryžiažodžio **„Apie šį bei tą...“,** išspausdinto 2018 m. 11 nr., UAB „MMC forest“ skirtą prizą – sekatorių „BAHCO“ P123-19-BULK 15 burtų keliu laimėjo **Linas Lingaitis.**

Dėl prizo atsiėmimo kreipkitės el. paštu *vaclovasmusugirios@gmail.com* arba tel. 8687 10614.

Loterijoje dėl prizo negali dalyvauti redakcijos darbuotojai ir jų šeimų nariai.

Aktualijos

G. JASINEVIČIUS, A. ADOMAITIENĖ. Reforma vyks žingsnis po žingsnio, I-12;

N. KUPSTAITIS. Metas diskusijai: Lietuvos miškai po 2020 metų, II-6;

Optimizuojant VĮ Valstybinių miškų urėdijos struktūrą , II-7;

Ar sieksime esminio persitvarkymo?, III-6;

R. VASILIAUSKAS. Racionalus miško naudojimas – darnaus miškų ūkio pagrindas, IV-6;

M. PULKAUNINKAS, R. VASILIAUSKAS. Sieksime subalansuoto įmonės valdymo,V-8;

Išsivaikščiosime ar susitelksime pokyčiams?, VI-6;

Diena, sutelkianti neabejingus gamtos vertybėms, VI-6;

N. KUPSTAITIS. Sakartvelo miškai ir bandymai tvarkytis juose, VII-6;

E. BARTKEVIČIUS. Kokia šviesoforo spalva dega miškininkams po reformos?, VII-8;

Aistroms dėl plynųjų kirtimų malšinti – daugiau kontrolės ir draudimų, X-6;

Konferencijoje „Lietuvos miško ūkio iššūkiai ir perspektyvos 2018“, XI-7;

Miškų reformos įgyvendinimo metai, XII-6;

N. KUPSTAITIS. Pavykęs lietuviškos patirties eksportas į Sakartvelą, XII-8;

Miškininkystė

A. KULIEŠIS, A. KASPERAVIČIUS. Kaip gauti patikimą išaugintos ir sunaudotos medienos balansą, I-17; II-12;

V. TREPĖNAITIS. Miško želdinių apsaugos nuo žvėrių pakenkimų priemonės: pasirinkimas, kaštai, efektyvumas, I-20; II-18;

B. GRIGALIŪNAITĖ, A. MATELIS, D. BUROKIENĖ ir kt. Krūmus pažeidžiantys grybai ir kenkėjai, I-23; II-23; IV-20; V-18; VI-18; VII-15; VIII-11; IX-14; X-12; XII-14;

J. DANUSEVIČIUS, V. BALIUCKAS, D. DANUSEVIČIUS. Tęstini miško sekcijos darbai, I-24;

V. KUNDROTAS. Įvertinti miško medžių genetiniai ištekliai Trakų ir Biržų miškų urėdijose, I-26;

Naujausi miškininkystės mokslų tyrimai ir sprendimai, II-10;

J. LABOKAS. Lietuvos miškų mažieji turtai, II-15; III-21; V-20; VI-20; IX-16; X-16; XII-16;

M. KAVALIAUSKAS. Kaip turėtų atrodyti valstybiniuose miškuose vykdomos veiklos efektyvumo stebėsenos sistema, II-16;

V. VASILIAUSKAS. Miško medelynų sanitarinė apsauga trūkstant „chemijos“, II-20; III-25;

A. PLIŪRA, V. SUCHOCKAS, R. VERBYLAITĖ. Siekiant suvaldyti klimato kaitos poveikį miškams, III-10;

Vandens valdymas Baltijos miškuose, III-14; IV-14;

J. RUSECKAS. Galimas klimato kaitos poveikis miško ekosistemoms, III-16;

V. TREPĖNAITIS. Modernizuotas Panevėžio miško medelynas, III-22;

K. GRIGALIŪNAS. Valstybinių miškų 2017 m. sanitarinės būklės apžvalga, III-24;

A. KULIEŠIS. Aptarti adaptyvūs miškininkavimo metodai ateities Lietuvos miškams, IV-16;

S. GLIAUDYS. Girininko pastebėjimai, IV-26;

G. KULBOKAS, A. KULIEŠIS, P. EIGIRDAS. Dubravos girios medynų augimas ir naudojimas gamtinių veiksnių įtakoje, V-10; VI-8;

D. ČIULDIENĖ. Dirvožemių tvarumas svetimžemių rūšių medynuose, V-12;

V. VASILIAUSKAS. HYLONOX polimerinė danga miško želdinių apsaugai nuo pušinių straubliukų, V-14;

R. GABRILAVIČIUS, Z. BITVINSKAITĖ. Prisimenant dr. V. Verbylą – iškilų miškininką, sumanų vadovą, V-16;

J. ADOMAITIENĖ. Miško darbų rangovų netenkina konkursų tvarka ir įkainiai, V-22;

G. MOZGERIS. Tęsiant temą apie ateities adaptyvius miškininkavimo metodus Lietuvoje, VI-10;

Z. BITVINSKAITĖ. Aptarti genetinių miško medžių išteklių priežiūros ir atkūrimo klausimai,VI-12;

J. GIRINAS. Hibridinės drebulės po 15 metų Kėdainių miškuos, VI-14;

H. RÖHLE, E. LINKEVIČIUS. Būtinas naujas požiūris – mišrūs medynai, jų našumas bei ūkininkavimo juose principą, VII-9;

J. MOTIEJŪNAITĖ, R.IRŠĖNAITĖ. Negyva mediena miške: šiukšlės, medžių ligų šaltinis ar esminis miško ekosistemos elementas?, VII-12;

S. KARAZIJA. Pajūryje apsilankius, VIII-8;

G. KULBOKAS, G. MOZGERIS, V. JUREVIČIENĖ. Ar gali tarptautiniai klimato kaitos susitarimai apriboti miško naudojimą Lietuvoje?, IX-7;

A. KULIEŠIS. Nacionalinių miško inventorizacijų raida: svarbesni aspektai Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje, IX-8;

V. BALIUCKAS. Dar kartą apie Punios šilo ateitį, X-9;

J. DANUSEVIČIUS. Miško sėklininkystės raida Lietuvoje, X-10;

D. KAVALIAUSKAS, V. BALIUCKAS, D. DANUSEVIČIUS. Miškų genetinis monitoringas Europoje ir už jos ribų, XI-11;

A. AUGUSTAITIS. Kompleksiškas klimato ir kitų streso veiksnių poveikis miškų gebai adaptuotis ir švelninti globalios kaitos grėsmes, XII-10;

Gamtosauga

V. MAROZAS, A. AUGUSTAITIS. Punios šilo rezervatas – reikšmingas mokslinių tyrimų objektas, VI-21;

V. TREPĖNAITIS. Seni medžiai – saugotinos gyvūnijos buveinės, VI-22;

S. KARAZIJA, V. MIKŠYS. Ar reikia Punios šilą skelbti rezervatu?, IX-18;

Ornitologinio turizmo plėtra Dzūkijos nacionaliniame parke , XI-18;

J. BUCHOVSKA, D. DANUSEVIČIUS. Įdomūs medžiai Rambyno regioniniame parke, XII-18;

E. ELZBERGIENĖ. Lietuvos 2018 metų medis, XII-20;

Privatūs miškai

Ar prekiaus mediena per „Batlpool“ sistemą ir miškų savininkai?, II-28;

V. VIDUGIRIS. LMSA XXI-oje Generalinėje asamblėjoje, IV-24;

Miško ir žemės savininkų susitikimas Austrijoje, VII-26;

V. VIDUGIRIS. Netradicinio šeimos miško ūkio kūrimo pavyzdys Žygaičiuose, VIII-24;

M. KAVALIAUSKAS. Baltijos šalis vienija panašūs privataus miško ūkio iššūkiai, X-24;

V. TREPĖNAITIS. Metai – jubiliejiniai, bet permainingi ir nelengvi, XII-22;

Profsąjungų veikla

I.RUGINIENĖ. Laukia atsakingas darbas, I-28;

A. ČEPIENĖ. Keletas pastabų apie VMU regioninių padalinių struktūrą, II-26;

J. ŪSAS. Apie darbuotojų atstovavimo reprezentatyvumą, IV-28;

I. RUGINIENĖ. Saitų su LMPF nenutraukiu, V-26;

I. BIKUVIENĖ. VMU valdyboje – ir darbuotojų atstovės, VI-24;

Konsultacijos dėl VMU struktūros, VIII-17;

J. ŪSAS. Dabar kamuolys – VMU vadovybės rankose, X-22;

Užsienyje

E. LINKEVIČIUS. Atidarytas Europos miškų instituto regioninis filialas Bonoje, I-15;

V. GENDVILAS. Kuo įdomūs Australijos miškai, III-26;

E. LINKEVIČIUS. Ko galėtume pasimokyti, kovojant su miško gaisrais Kuršių nerijoje?, IV-22;

E. RIEPŠAS. Indėnai – žmogaus, gamtos ir kultūros sąsajos, VI-28; VII-22; VIII-26; IX-26;

G. BANIENĖ. Miškininkavimas žemės ūkio naudmenose augančiuose miškuose Lenkijoje, VIII-6;

E. BARTKEVIČIUS, J. STANKEVIČIŪTĖ. Tarptautinę parodą INTERFORST 2018 aplankius, IX-12;

B. GRIGALIŪNAITĖ, A. STACKEVIČIUS. Kas auginama privačiame lenkų medelyne, X-14;

V. PADAIGA, Ž. PADAIGA. Ugnikalnių, ledynų ir geizerių šalyje, X-25;

K. GRIGALIŪNAS. Miško sanitarinės apsaugos problemos ir tendencijos Lenkijoje, XI-12;

J. MOTIEJŪNAITĖ. Mažiausioji Kapo karalystė, XI-24;

N. PETROŠIŪTĖ. Laplandijoje niekada nesibaigia Kalėdos, XII-26;

Medžioklė

R. VARANAUSKAS. Europos šernų populiacija afrikinio kiaulių maro viruso taikiklyje, I-30; II-30;

L. BALČIAUSKAS. Naujoji vilkų apskaita koreguos gyvūnijos monitoringą, III-32;

R. VARANAUSKAS. Afrikinis kiaulių maras – iššūkis ir šernams, ir medžiotojams, IV-32;

L. BALČIAUSKAS. Medžiotojų manymu, 200 vilkų – Lietuvai per daug, V-30;

G. ŠILINGIENĖ. Kongrese „Medžioklė ir istorija“,VII-24;

M. ARBŪZAS. Pranešimai dėl įvykių su laukiniais gyvūnais tampa vis problemiškesni, VIII-28;

R. VARANAUSKAS. Žvėrių apskaitų pagal pėdsakus sniege kronikos, IX-28;

A. KIBIŠA, M. RAČKAUSKAS, K. ŠIMKEVIČIUS, R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ. Danielių migracijos po išleidimo iš aptvaro, X-28;

R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, A. KIBIŠA, K. ŠIMKEVIČIUS. Konferencijoje ,,Miško žmogaus ir laukinių gyvūnų santykis 2018“ , X-32;

R. VARANAUSKAS. Afrikinis kiaulių maras vėl dėmesio centre, XI-28;

K. ŠIMKEVIČIUS, R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, A. KIBIŠA, M. RAČKAUSKAS. Į laisvę išleistiems danieliams Nemunas ne kliūtis XI-31;

L. BALČIAUSKAS. Stambieji plėšrūnai: ar tai kelias į Olimpą?, XII-28;

R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, K. ŠIMKEVIČIUS, P. SPUDYS, A. KIBIŠA, G. BRAZAITIS. Dėmėtieji elniai – gyvūnai be statuso Lietuvos miškuose, XII-31.

PONSSE

GERIAUSIAS MEDKIRČIO DRAUGAS

PONSSE SCORPION

KONEKESKO

oficialus PONSSE atstovas Lietuvoje

- Miško technikos pardavimas +370 610 27218
- Aptarnavimas +370 700 55100
- Atsarginės dalys +370 614 0374

Konekesko Lietuva

konekesko

www.konekesko.lt

www.ponsse.com

NAŠUMAS,
KURĮ UŽTIKRINA HUSQVARNA

2 METŲ GARANTIJA*
* ir komerciniam naudojimui

Unikalus "X-Torq" variklis, prireikus dirbantis didesne galia ir naudojantis iki 20 % mažiau degalų bei išmetantis iki 75 % mažiau teršalų.

Kuro pompa ir kombinuota oro sklendės/stabdymo rankenėlė palengvina užvedimą.

Grandininio pjūklo korpusas pažemintas ir plonas, todėl jį lengva ir patogu valdyti bet kokioje situacijoje.

Air Injection - tai išcentrinė oro valymo sistema, leidžianti rečiau valyti oro filtrą, o tai užtikrina paprastesnį eksploatavimą ir mažesnį susidėvėjimą.

Husqvarna 550XP® **739 Eur**

Husqvarna®
IR TU PASIRUOŠĘS